

HOOFDSTUK 3:

HUISWERK VOOR VLUCHTELING EN VRIJWILLIGER

INLEIDING

In het eerste hoofdstuk gaven we al aan dat nieuwkomers op relatief korte termijn aan heel wat verplichtingen moeten voldoen. In dit laatste hoofdstuk weiden we verder uit over de **persoonlijke hulp** die vrijwilligers kunnen bieden om tegemoet te komen aan de vragen en behoeften van de vluchteling. Deze ondersteuning is en blijft **maatwerk**, een samen-op-weg-gaan.

Erkende vluchtelingen zijn vaak blij om na een periode van afhankelijkheid tijdens de asielpcedure en de 'leefgeldperiode' weer zelf weer beslissingen te kunnen nemen. De overheid ontwikkelt heel wat maatregelen en initiatieven om te zorgen dat vluchtelingen een vlotte start kunnen maken, maar dat wil niet zeggen dat er geen regels en obstakels zijn die hun weg belemmeren. Nieuwkomers kunnen tijdens hun inburgeringstraject terecht bij hun trajectbegeleider of assistent van het OCMW. Elke overheidsdienst werkt binnen een bepaald bevoegdheidskader en is enkel tijdens bepaalde uren toegankelijk; men moet een afspraak maken om gehoord te worden.

Vrijwilligers kunnen in deze fase een aanvullende en eerder informele rol spelen. Zij zijn vaak beschikbaar op andere tijdstippen dan de officiële diensten, en ook wanneer vluchtelingen geen beroep meer doen op het OCMW. Vrijwilligers kunnen helpen met de inschatting en beantwoording van de vraag. Soms volstaat deze uitleg om de nieuwkomer op gang te helpen. Andere vragen hebben betrekking op structurele problemen die extra aandacht vragen. Vluchtelingen vinden in de vrijwilligers een bondgenoot waaraan ze dagdagelijkse moeilijkheden en vragen kunnen toevertrouwen. Vrijwilligers krijgen regelmatig de titel van 'mijn Belgische familie' toegekend.

Het begint vaak met een informele babbel, meestal naar aanleiding van een concrete vraag. De ontmoetingen worden uiteindelijk regelmatig. De vrijwilligers zoeken informatie op, geven adviezen of waarschuwen tijdig voor belangrijke dingen die moeten gebeuren. Ze nemen waar nodig contact op met diensten en kunnen meegaan naar die afspraken. Vrijwilligers kunnen zorgen voor transport in noodgevallen, het vertalen, verduidelijken en invullen van formulieren of nemen voor officiële documenten contact op met een beëdigde tolk en zoveel meer. Kortom, vrijwilligers kunnen zorgen voor kleine en grotere hulp.

THEMATISCHE FICHES

In dit hoofdstuk werden een aantal fiches uitgewerkt met betrekking tot de plichten die nieuwkomers moeten nakomen en de rechten waarop zij beroep kunnen doen. Vrijwilligers kunnen hiermee aan de slag om de pas erkende vluchtelingen te helpen. Het is niet mogelijk om alle vragen en antwoorden op te lijsten, dus selecteerden we enkele thema's.

Bij de thema's vind je de volgende indeling terug.

- a. Inleiding
- b. Problemen (algemeen en specifiek voor vluchtelingen)
- c. Tips
- d. Sociale kaart/extra informatie
- e. Inspiratie van vrijwilligersgroepen²⁷

We willen graag vooraf verwijzen naar een algemeen overzicht van nuttige adressen en initiatieven op de website van de **sociale kaart**. Per fiche sommen we ook enkele belangrijke organisaties op.

Volgende thema's komen in dit hoofdstuk aan bod:

1. Recht op Maatschappelijke Integratie (RMI)
2. Op zoek naar een eigen adres
3. Maatschappelijke oriëntatie en taal
4. Gemeentelijke administratie
5. De bank en het budget
6. Verzekeringen
7. Recht op kinderbijslag
8. Recht op studie- en schooltoelage
9. Recht op gezinshereniging
10. Opvoeding en school
11. Studie en werk
12. Mobiliteit

27 Info over de vrijwilligersgroepen van Gastvrij Netwerk vind je via vluchtelingenwerk.be/gastvrij-netwerk

ALGEMENE PROBLEMEN

Bepaalde hindernissen keren bij elk thema terug. Om ze niet in elke fiche te moeten herhalen, behandelen we ze hieronder.

- Niet alle nieuwkomers zijn op de hoogte van hun rechten, waardoor ze die misschien niet opnemen. “De niet-toegang tot en het niet-gebruik van rechten is een fenomeen dat wijder verspreid is dan wordt aangenomen en in het bijzonder de meest kwetsbare mensen treft.” (Steunpunt tot bestrijding van armoede, g.d.)
- Niet iedereen weet aan welke regels men zich moet houden of aan welke plichten men moet voldoen. Niet iedereen weet waar men terecht kan voor hulp.
- Onvoldoende kennis van het Nederlands zorgt ervoor dat het verwerken van informatie en invullen van formulieren moeizaam verloopt. Er is een reëel gevaar dat een nieuwkomer een handtekening zet onder een formulier dat hij niet helemaal begrijpt
- Al te vaak wordt ervan uitgegaan dat iedereen over een computer beschikt en digitaal geletterd is.
- Vluchtelingen ondervinden specifieke vormen van uitsluiting, racisme en discriminatie op vlak van huisvesting en tewerkstelling en stoten vaak op structurele hindernissen, zoals voorrangregels voor sociale huisvesting en uitbetaling van de schooltoelage.

ALGEMENE TIPS

- **Kruispunt Migratie-Integratie** bundelt informatie over vreemdelingenrecht en internationaal privaatrecht in verstaanbare taal²⁸.
- Wat het **niet opnemen van waar men recht op heeft** betreft, “zijn de redenen divers, maar de oplossingspistes evenzeer” (Steunpunt ter bestrijding van armoede, g.d.). Verschillende organisaties ontwikkelden methodieken voor dit probleem²⁹.

INTERESSANTE (ALGEMENE) LECTUUR

- Netwerk tegen Armoede werkte een project uit dat zich specifiek richt op armoede bij personen met een migratieachtergrond: ‘**Armoede Gekleurd**’. De publicaties en voorstellingsfilm kan je vinden op hun website³⁰.
- Het Agentschap Integratie en Inburgering stelde een handige **brochure** samen over het traject dat asielzoekers afleggen en de rechten en plichten van vluchtelingen en subsidiair beschermden³¹.

28 Zie kruispuntmi.be/thema/vreemdelingenrecht-internationaal-privaatrecht

29 Zie armoedebestrijding.be/themanontakeup.htm

30 Zie <http://www.netwerktegenarmoede.be/armoede-gekleurd>

31 Zie kruispuntmi.be/sites/default/files/bestanden/documenten/traject_asielzoeker_def2_0_20160714.pdf

- Beweging.net biedt een **informatiepakket** aan als richtingwijzer voor alle verenigingen die op een of andere manier de vluchtelingenproblematiek in hun werking opnemen³².
- Het Nederlandse onderzoekscentrum Pharos geeft in hun brochure ‘Geef ons de tijd’ informatie over de psychosociale ondersteuning van vluchtelingen³³.

32 Zie Beweging.net/onbegrensd/durf-verenigen-onbegrensd

33 Zie pharos.nl/documents/doc/webshop/gun_ons_de_tijd.pdf

1. RECHT OP 'MAATSCHAPPELIJKE INTEGRATIE'

1.1. INLEIDING

Juridisch hebben vluchtelingen en mensen met het statuut Subsidiaire Bescherming dezelfde plichten en (bijna) dezelfde rechten als Belgen. Na zijn of haar erkenning of het verkrijgen van verblijfspapieren, wil een vluchteling zich zo snel mogelijk vestigen en inschrijven in de gemeente waar hij een woning heeft gevonden. Het **Bewijs van Inschrijving in het Vreemdelingenregister (BIVR)** geeft recht op een ziekte- en invaliditeitsverzekering en op maatschappelijke integratie van het OCMW van de verblijfplaats.

Het OCMW (Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn) heeft de opdracht om het **recht op maatschappelijke integratie (RMI)** te waarborgen voor personen die over onvoldoende bestaansmiddelen beschikken en aan de wettelijke voorwaarden voldoen. Specifieke informatie over RMI voor vluchtelingen en subsidiair beschermden, is te vinden in de recent gewijzigde Verblijfwet³⁴ (vanaf 8 juli 2016). De algemene criteria³⁵ zijn:

1. de nationaliteitsvoorwaarde
2. werkelijke verblijfplaats in België
3. meerderjarig, of hiermee gelijkgesteld
4. werkbereidheid
5. onvoldoende bestaansmiddelen

Het OCMW heeft hiervoor drie belangrijke instrumenten (eventueel gecombineerd):

- leefloon
- tewerkstelling artikel 60
- geïndividualiseerd project voor maatschappelijke integratie (GPMI), verplicht vanaf 1 september 2016). Een GPMI is een contract tussen de klant en het OCMW. De verschillende stappen worden met de klant besproken.

De vluchteling moet de aanvraag voor een vervangend inkomen ("leefgeld") richten aan het OCMW van zijn woonplaats als hij of zij geen werk vindt. Het OCMW levert een bewijs van de datum van aanvraag. Als een leefloon wordt toegekend, gebeurt dat pas vanaf deze datum.

34 Zie kruispuntmi.be/nieuws/wijzigingen-verblijfwet-vanaf-8-juli-2016-voor-vluchtelingen-en-subsidiar-beschermden

35 Zie kruispuntmi.be/thema/sociaal-medisch/ocmw-steun/maatschappelijke-integratie/heb-jij-recht-op-maatschappelijke-integratie

1.2. PROBLEMEN

- We vermeldden eerder de algemene problemen zoals gebrekkige kennis van rechten en plichten of de beperkte taalkennis. Deze zijn ook hier van toepassing.
- Elk OCMW werkt autonoom. Concreet betekent dit dat vluchtelingen die in een bepaalde gemeente terecht kwamen soms andere aanvullende maatschappelijke of financiële ondersteuning krijgen dan wie elders woont. Ook koppelen sommige OCMW's extra voorwaarden aan het leefloon, die verder gaan dan het wettelijk kader (bijvoorbeeld verplichte taallessen en sollicitatiebewijzen). Dit kan verwarrend zijn wanneer nieuwkomers onderling ervaringen uitwisselen.

1.3. TIPS

- Sommige vluchtelingen hebben **recht op bijkomende steun**, maar het OCMW moet die aanvullende ondersteuning wel toestaan. Zo is het recht Aanvullende Maatschappelijke Dienstverlening, bovenop hun Recht op Maatschappelijke Integratie, afhankelijk van heel specifieke voorwaarden zoals het type verblijfskaart of bijlage. Of een vluchteling hiervoor in aanmerking komt, kan je best navragen aan de maatschappelijk assistent van het OCMW door wie de nieuwkomer opgevolgd wordt.
- Bij algemene klachten over de werking van het OCMW kan de vrijwilligersgroep weinig doen, omdat OCMW's autonoom zijn en er verschillende interpretaties van de wet mogelijk zijn. Als de vluchteling niet akkoord gaat met een beslissing van het OCMW, kan je uitleggen dat men in de eerste plaats **best uitleg vraagt** bij diens maatschappelijk werker. Een vertaler meenemen kan handig zijn. Zo kan de vluchteling misschien argumenten weerleggen en om een nieuwe beslissing vragen.
- Men heeft altijd het **recht om beroep aan te tekenen**³⁶ bij de Arbeidsrechtbank, binnen de 30 dagen. Leg uit wat een dergelijke beroepsprocedure inhoudt en verwijst naar een advocaat. De advocaat kan er voor zorgen dat de uitspraak aangevraagd wordt 'met terugwerkende kracht', namelijk vanaf het moment van het indienen van het beroep. Vertel er bij dat het vaak lang duurt vooraleer een zaak door de Arbeidsrechtbank behandeld wordt. Druk de vluchteling op het hart dat hij bewijzen van schulden die hij ondertussen opbouwt (door leningen of achterstallige betalingen) moet bijhouden, omdat de rechter daar rekening mee kan houden.

36 Zie ocmw.antwerpen.be/sites/default/files/LowRes_Brochure_BeroepBeslissing_NL_v0_2.pdf

2. OP ZOEK NAAR EEN EIGEN ADRES

2.1. INLEIDING

Op de privémarkt is het moeilijk om een betaalbare woning te vinden, zeker met enkel een inkomen uit uitkering. Toch kunnen de vluchtelingen meestal niet anders dan hun eerste woning op de privé markt huren. Want tegelijk er is een structureel tekort aan sociale huisvesting³⁷, met lange wachtlijsten tot gevolg. Er zijn ook heel wat voorwaarden om in aanmerking te komen voor het aanbod van de sociale huisvestingsmaatschappijen of sociale verhuurkantoren. Dat ook gemeenten een eigen lokaal beleid met aanbod van sociale woningen kunnen hebben, is (te) weinig bekend.

Er zijn meerdere wetsvoorstellen in omloop die moeten bijdragen aan de oplossing van het huisvestingstekort voor mensen met een laag inkomen of huiseigenaren er toe aan te zetten niet te discrimineren bij het verhuren aan mensen van vreemde origine.

2.2. PROBLEMEN

- **Vluchtelingen krijgen weinig tijd om een woning te vinden.** Slechts 2 maanden na hun erkenning moeten ze de asielopvang verlaten. Een eigen adres is verplicht om hun verblijfsrecht en andere rechten te openen, zoals financiële steun van het OCMW, ziekteverzekering en inschrijving voor sociale huisvesting.
- **Ze spreken de taal nog niet goed, weten niet hoe de woningmarkt functioneert en hoe ze moeten zoeken.** De hulp die ze krijgen vanuit de centra voor opvang van asielzoekers is beperkt en verschilt per gemeente en opvangcentrum.
- **Ze hebben nog geen of niet voldoende financiële middelen.** Pas erkende nieuwkomers hebben in de periode dat ze op zoek moeten gaan naar een woning meestal nog geen financiële bijstand van OCMW ontvangen. Hun recht op steun wordt pas feitelijk geopend wanneer ze aan het lokale OCMW kunnen bewijzen dat ze een woning gevonden hebben in de gemeente. Hoe moeten ze geld vinden voor de huurwaarborg en de huur? Ze hebben meestal geen of amper (spaar)geld of dat is opgegaan tijdens hun vlucht. Om geld te vinden voor de huurwaarborg en de huur zien ze zich genoodzaakt hier en daar te lenen, maar starten daardoor met schulden.
- **Op de private huurmarkt is het aanbod van betaalbare woningen zeer schaars en zijn sommige eigenaars zeer 'selectief'.** Ze laten zich leiden door vooroordelen, eigen voorkeuren en (negatieve) ervaringen. Ze zijn vaak zeer wantrouwend tegenover mensen die steun van het OCMW ontvangen.
- **Op de sociale huurmarkt vormen bepaalde voorrangsregels voor lokale inwoners een structurele hindernis voor vluchtelingen.** Het beleid steunt op het Sociaal Huurbesluit, dat onder andere de voorwaarden voor toewijzing van een sociale huurwoning en de voorrangsregels voor bepaalde categorieën van kandidaat-huurders bepaalt. Door te behoren tot de categorie 'daklozen' kan een vluchteling soms opgenomen worden in de versnelde toewijzing voor daklozen. De voorrang

37 Zie [vvs.be/sociaal_beleid_en_werk/Wonen/sociaalhuurbesluit/Pages/default\(standaard\).aspx](http://vvs.be/sociaal_beleid_en_werk/Wonen/sociaalhuurbesluit/Pages/default(standaard).aspx)

die huisvestingsmaatschappijen en het lokaal sociaal beleid mogen geven op basis van 'lokale binding' is nadelig voor vluchtelingen. Sociale verhuurkantoren (SVK) passen deze laatste voorrang niet toe.

- De **OCMW's** gaan verschillend om met de aanvraag van leefgeld en huurwaarborg. Bij het ene OCMW volgt een snelle behandeling, bij het andere duurt het een maand vooraleer de aanvraag behandeld is. Het OCMW eist vaak dat de waarborg op een geblokkeerde rekening wordt gestort, wat niet door iedere huisbaas wordt aanvaard, ook al is dat wettelijk.

2.3. TIPS

- Samen op huizenjacht gaan met vluchtelingen vraagt **veel geduld en doorzettingsvermogen** van zowel de vrijwilliger als de vluchteling.
- **Humor en begrip** kan belangrijk zijn om de frustratie een plaats te geven. Je wilt het een en ander graag goed uitleggen voordat je samen op pad gaat of een reeks eigenaars contacteert. Interessant hiervoor is bijvoorbeeld een **folder**³⁸ met basisinfo in drie talen (Nederland, Engels en Arabisch) met cartoons voor kandidaathuurders, ontwikkeld door het Huurderssyndicaat. De folder werd verspreid over alle OCMW's en opvangcentra.
- Ga ook zeker **informatie vragen** in een Woonwinkel/OCMW/CAW of bij een Sociaal Verhuurkantoor (SVK). Sommige projecten van Samenlevingsopbouw of Verenigingen waar Armen het Woord Nemen hebben ook veel ervaringen op dit vlak. Zoek hun adressen in je omgeving op de sociale kaart.
- Interessant om weten is dat een SVK een woning toewijst aan de kandidaat-huurder als deze zelf een eigenaar overtuigd heeft om de woning voor SVK beschikbaar te stellen. De **kwaliteitseisen voor de (sociale) woning en de inkomensbarema's** die in een Sociaal Verhuurkantoor worden gehanteerd, zijn te raadplegen op de website van Wonen Vlaanderen³⁹, maar het OCMW, Woonwinkel of Sociaal verhuurkantoor kan je hier ook persoonlijk wegwijs in maken.
- Informeer de nieuwkomer dat mensen die op straat zijn terecht gekomen of dreigen te belanden (zoals vluchtelingen die zich voor de eerste keer inschrijven) **zelf** aan het OCMW kunnen en mogen vragen welke **financiële ondersteuning** ze kunnen krijgen. Die kan het volgende inhouden:
 - een **Installatiepremie** voor de inrichting van hun huis;
 - een **huursubsidie**, op voorwaarde dat hun huis aan een aantal (kwaliteits)eisen voldoet;
 - een **Huurpremie** als je na 4 jaar inschrijving nog steeds niet in aanmerking bent gekomen voor een sociale woning. De betrokkene krijgt hiervoor automatisch een bericht toegestuurd.

38 Zie vluchtelingenwerk.be/system/tdf/huisvestingsfolder_in_het_arabisch_huurderssynikaat_-_caw_1.pdf?file=1&type=file&id=3811&force

39 Zie wonenvlaanderen.be/premies/voor-wie-de-vlaamse-huursubsidie

2.4. SOCIALE KAART EN EXTRA INFORMATIE

Caritas International

Caritas International is actief betrokken bij het zoeken van huisvesting voor asielzoekers en vluchtelingen. Caritas stelde ook een nuttig **document op met veelgestelde vragen**⁴⁰ door huiseigenaars over het verhuren van hun woning aan vluchtelingen. De antwoorden kunnen zeker bruikbaar zijn voor vrijwilligersgroepen die mee zoeken naar een woning.

Orbit vzw

ORBIT vzw wil met zijn project ‘Woning gezocht, burens gevonden’⁴¹ vrijwilligersorganisaties die voor vluchtelingen op zoek zijn naar een dak boven hun hoofd ondersteunen en bemoedigen via een inspiratiekrant voor en in samenwerking met vrijwilligers en bestaande werkgroepen in eenzelfde regio; een lokale krant in kleine oplage; terreinverkenning en expertiseopbouw

Vluchtelingenwerk Vlaanderen

Vluchtelingenwerk Vlaanderen bundelt nuttige informatie over huisvesting, zorgt voor ervaringsuitwisseling en een plek om klachten te registreren die ze zo nodig aan de overheid doorgeven. Zo werkten ze in samenwerking met Pleegzorg Vlaanderen aan het project ‘**Geef de wereld een thuis**’ waarin ze zoeken naar pleeggezinnen voor niet-begeleide minderjarigen. Recent, in juni 2016 organiseerde Vluchtelingenwerk een **netwerkdag** over ‘huisvesting voor erkende vluchtelingen’. Momenteel zijn ze bezig met het ontwikkelen van een **woningplatform** waar verhuurders die ervoor openstaan om hun woning te verhuren aan vluchtelingen (met verblijfsstatuut) hun panden registreren. Al deze informatie, met talloze ondersteunende **brochures** voor wie mee een woning zoekt voor vluchtelingen, zijn te vinden op hun website⁴².

Straathoekwerkers klagen het schrijnend gebrek aan kwaliteitsvolle, betaalbare woningen in Vlaanderen aan in hun actie ‘**Leeg huis zoekt thuis**’⁴³.

Het steunpunt ter bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting houdt een **warm pleidooi voor een huurwaarborgfonds**⁴⁴.

2.5. INSPIRATIE VAN VRIJWILLIGERSGROEPEN

Vzw SOCK in Brugge

“Toen de schoonouders van mijn petekind overleden, werd haar man eigenaar van zijn ouderlijk huis”, vertelt Jozef van vzw SOCK in Brugge. “Hij kon het niet over zijn hart krijgen het huis waarin hij opgroeide te verkopen, maar keek op tegen de verantwoordelijkheid die

40 Zie caritas-int.be/files/faq_woning_verhuren_aan_vluchteling.pdf

41 Zie woninggezocht.be

42 Zie vluchtelingenwerk.be/huisvesting

43 Zie leeghuiszoekthuis.be

44 Zie armoedebestrijding.be/publications/nota_huurwaarborgfonds.pdf

verhuren met zich meebrengt. Verhuren aan een Sociaal Verhuurkantoor was één mogelijkheid, maar uiteindelijk koos hij er voor om de woning te verhuren aan onze vzw SOCK. Wij nemen de rol van verhuurder volledig voor onze rekening en onderverhuren de woning aan een Syrisch gezin dat bij ons kwam aankloppen op zoek naar een onderkomen. Onze vzw staat garant voor de maandelijkse huur en de oplevering van het huis in oorspronkelijke staat als het huurcontract afloopt. Omdat ik familie ben van de huiseigenaar, heeft hij het volste vertrouwen in onze goede werking.”

Eén van de vrijwilligers bij vzw SOCK vertelt over de Syrische familie: “Ze zijn elkaar tijdens hun vlucht uit Syrië kwijtgeraakt. De twee oudste kinderen, 17 en 18, kwamen tijdens hun asielpcedure terecht in een Lokaal Opvanginitiatief. Omdat zij als niet-begeleide minderjarigen het land binnenkwamen, kregen zij een Vlaamse voogd toegewezen. Hun ouders en de twee jongste kinderen van 6 en 14, werden later teruggevonden in een collectief centrum van het Rode Kruis. Toen de familie erkend werd, kregen ze maar twee maanden de tijd om een woning in Vlaanderen te vinden en de opvang te verlaten. De voormalige voogd van de oudste kinderen was gelukkig een bekende bij vzw SOCK, en zo werden wij als werkgroep bij de zoektocht betrokken.”

“Onze medewerkers bij vzw SOCK helpen het gezin naast hun huisvesting ook met hun integratie in Vlaanderen. Zo zijn we bijvoorbeeld samen de kinderen gaan inschrijven in een schoolje hier in de buurt. De vrijwilligers die deel uitmaken van onze werkgroep, hebben een zeer gevarieerde achtergrond, en ieder draagt op zijn eigen manier bij.”

Mondiale werken regio Lier (MoWe)

vrijwilligers en vluchtelingen renoveren woningen. Uit een breed ‘vluchtelingen-overleg’ met OCMW’s, CAW, lokale partners en vrijwilligers groeide de vzw ‘Woonhulp voor vluchtelingen’. Tom Van de Vel vertelt: *“We wilden een meerwaarde zijn naast de organisaties die al bestonden. Omdat het vinden van huisvesting voor veel vluchtelingen een groot probleem vormt, besloten we op twee manieren te helpen: enerzijds door te informeren en mee te helpen zoeken, anderzijds door zelf woonaanbod te creëren. Omdat we al snel merkten dat het aanbod van betaalbare, kwaliteitsvolle woningen in onze regio beperkt is, hebben we besloten op zoek te gaan naar eigenaars die hun woning aan ons willen verhuren als transit- of doorgangswoning. Van ORBIT vzw leerden we dat we best een vzw zouden oprichten om een huis te huren. Met enkele vluchtelingen als vrijwilligers knappen we het huis dan op.”⁴⁵*

Mensen in Nood (MIN) Geel

Mensen in Nood (MIN) Geel helpt gezinnen die door de vrijwilligers opgevolgd worden niet alleen met regelmatig bezoek en ondersteuning, maar ook materieel door gratis hulp aan vluchtelingen die moeten verhuizen, aanbod van huisraad zoals een tafel, bed, kasten, frigo, diepvries, en dergelijke. *“Het is nooit onze bedoeling om de schulden van deze mensen af te betalen. Maar soms is de situatie zo schrijnend dat er in uitzonderlijke gevallen al eens financieel bijgesprongen wordt. Wanneer onze gezinnen verhuizen, dan betalen wij de huurwaarborg.”*

45 Inspiratiekrant Woning gezocht. Buren gevonden, ed. ORBIT vzw

3. MAATSCHAPPELIJKE ORIËNTATIE EN TAAL

3.1. INLEIDING

“De dokter en mijn vrienden vertelden me dat ik al mijn herinneringen moest vergeten. Ik begon dat te doen, maar ik besepte dat ik niet alles wil vergeten. Het zijn mijn ervaringen, het is mijn leven. Sommige dingen vergeet ik bewust, maar de belangrijke dingen, mijn ervaringen, zou ik niet willen vergeten. Die ervaringen hebben een nieuwe persoon gecreëerd.” Alaa Janaid⁴⁶

Vluchtelingen namen een rugzak mee met daarin alles wat ze hebben verzameld in het verleden: hun werkervaring, competenties, cultuur en taal, herinneringen en vaak ook een belangrijke portie overlevingsmethodieken. Dat volstaat helaas niet om in ons land een thuis te vinden.

Je oriënteren in een nieuwe omgeving heeft tijd nodig, maar gelukkig zijn er heel wat materialen en projecten die een vluchteling bij de start van hun participatie in de samenleving kunnen helpen.

De **overheid** heeft voor de eerste periode in ons land een heel scala aan mogelijkheden opgezet. Het **Agentschap Integratie en Inburgering**⁴⁷ ondersteunt het Vlaams integratiebeleid. Het omvat alle diensten voor integratie, inburgering, sociaal vertalen en tolken, en de Huizen van het Nederlands.

- **Inburgeringscoaches**⁴⁸ zijn vrijwilligers die zich voor een beperkte tijd engageren om met de nieuwkomer taal oefenen en hem of haar wegwijs maken in de lokale omgeving.
- Een **inburgeringstraject**⁴⁹ bestaat uit een basiscursus Nederlands, een kennismaking met de Vlaamse en Belgische samenleving, begeleiding naar werk of studies en naar het aanbod aan cultuur en vrije tijd en persoonlijke begeleiding.
- De Vlaamse overheid erkent en subsidieert **acht Huizen van het Nederlands**⁵⁰. Naast de drie stedelijke Huizen van het Nederlands in Antwerpen, Brussel en Gent, telt elke Vlaamse provincie een Huis van het Nederlands.
 - Laaggeschoolden of ‘traaglerenden’ worden doorverwezen naar een **centrum voor basiseducatie**. Een standaardcursus bestaat uit 240 lessen. Voor ongeletterde of zeer laaggeschoolde inburgeraars bestaat een NT2-traject (Nederlands als tweede taal) uit 600 lessen.
 - Hooggeschoolden of ‘snellerenden’ kunnen terecht bij een **centrum voor volwassenenonderwijs** om een standaardcursus van 120 lessen te volgen.

46 filosofie.nl/artikel/alaa.html

47 integratie-inburgering.be

48 sameninburgeren.be/doemee/inburgeringscoach

49 inburgering.be/nl/inburgeringstraject

50 ond.vlaanderen.be/volwassenenonderwijs/directies/huizen_van_het_nederlands_en_NT2.htm

- Inburgeraars die hogere studies willen aanvatten en voldoen aan de toelatingsvoorwaarden voor het hoger onderwijs, kunnen instappen in een cursus van maximaal 90 uur, georganiseerd door **universitaire talencentra**.

3.2. PROBLEMEN

- Ondanks dit aanbod loopt niet alles van een leien dakje. Er zijn **lange wachtlijsten** voor de cursussen NT2. Er is een **tekort aan taalopleidingen op maat**, vooral aan snelle en intensieve cursussen. Tegen de tijd dat nieuwkomers de taal beheersen, hebben ze zo'n groot gat in hun werkervaring dat ze moeilijk een baan vinden. Er is bovendien **te weinig taalpraktijk** binnen de cursussen.
- **Academische opleidingen zijn erg duur**. Universiteit Antwerpen en Atlas Integratie en Inburgering Antwerpen zochten hiervoor alvast naar een creatieve oplossing en zamelen fondsen in om beurzen te kunnen geven aan student-vluchtelingen (Het Laatste Nieuws, 2016).
- Er is **te weinig erkenning van attesten** betreffende het taalniveau NT2 door diensten van beroepsopleiding en van werkgevers.
- Tot slot zijn er **te weinig tolken en vertaaldiensten vanuit de overheid** hoewel de Vlaamse taalwetgeving Nederlands in openbare dienstverlening verplicht. Privé-tolken zijn erg duur.

3.3. TIPS

Vrijwilligers zijn sterk vertegenwoordigd in **taallesinitiatieven**. Als nieuwe vluchtelingen niet meteen kunnen starten met de taallessen zijn vluchtelingen blij dat er vrijwilligers zijn die hen de eerste ijsbrekers leren om nieuwe burens 'goeiemorgen' te kunnen wensen. Het is aan te raden dat deze vrijwilligers zich goed **informereren over beschikbare materialen en methodieken** om aan volwassen vreemdelingen van diverse taalgroepen op een zinvolle manier **Nederlands aan te leren**.

- Zeer inspirerend is het digitale handboek Babelonië⁵¹.
- Vormingplus biedt ook vormingmodules en helpt met het opstarten van conversatietafels⁵².
- De uitgaven van WABLIEFT zijn handig om vertrouwd te geraken met lees- en luistertaal. Er zijn verschillende abonnementen mogelijk⁵³.
- Ook de zorgsector ging aan de slag met een nieuw praktisch instrument (in de vorm van een app) om communicatie met anderstalige ouders te vergemakkelijken⁵⁴.

51 Zie babelonie.be/methoden/downloads/LG00_Leerrijk_en_gezellig_integraal.pdf

52 Zie vormingplusantwerpen.be/projecten/anderstaligen-oefenen-nederlands/18

53 Zie wablief.be/krant

54 Zie weliswaar.be/dialogoog-zonder-drempel

- In het initiatief Taal*oor van Samenlevingsopbouw Antwerpen praat je in kleine groepjes. Je leert er nieuwe mensen kennen, je luistert er naar elkaars verhaal en oefent er Nederlands.⁵⁵

Er zijn vele **conversatietafels voor anderstaligen**, bekend onder verschillende namen zoals ‘Babbelfcafés’ en in diverse formules. In deze initiatieven gaat het niet enkel om taal maar ook om ontmoeting en uitwisseling van verhalen, plannen en gewoontes. Ze worden gecoördineerd door de provincies, door formele dienstenorganisaties of door lokale initiatiefnemers.

3.4. SOCIALE KAART

Het Kruispunt Migratie-Integratie (nu onderdeel van het Agentschap Integratie en Inburgering) was en is **een belangrijk aanspreekpunt voor ‘Samen Inburgeren’⁵⁶ in Vlaanderen en Brussel**. Van hen komt het **initiatief ‘inburgeringscoaching’**.

3.5. INSPIRATIE VAN VRIJWILLIGERSGROEPEN

Sommige vrijwilligersgroepen nemen zelf initiatief om taallessen en taalpraktijk te organiseren – onder andere wanneer formele cursussen in de grote vakantieperiode gesloten zijn - of ze werken mee aan babbelfcafés van de overheden en andere organisaties. Vele groepen geven huiswerkbegeleiding om volwassenen of kinderen te helpen met Nederlands, of met vakken zoals Frans, Engels, wiskunde ...

Onthaalgroep Vluchtelingen Grimbergen

Spreek met ouders en kinderen over Nederlandstalige tv-uitzendingen die praktisch zijn om Nederlands in de praktijk te oefenen. Tegelijk laten de vrijwilligers merken dat er ook begrip is voor de satelliettelevisie waarmee vluchtelingen contact houden met hun herkomstland.

Genks Comité Vluchtelingen

De groep vrijwilligers is actief sinds 1996, en helpt bij het zoeken naar huisvesting, verhuizen, herstellingen, rijkschoolbegeleiding, Nederlandse en Franse les, bijles voor andere schoolvakken, het zoeken naar werk, organiseert ontmoetingsavonden en uitstappen, en staat vluchtelingen bij in geval van allerlei problemen (slechte huisvesting, schoolbegeleiding, geboorte en overlijden...).

Gastvrij Diepenbeek.

De vrijwilligers geven lessen Nederlands als de vluchteling – wegens het tekort aan openbaar vervoer in Limburg - niet naar de scholen in Hasselt of Genk kan gaan.

55 Zie samenlevingsopbouw-antwerpenstad.be/wat-doen-we/activiteit/taaloor

56 Zie sameninburgeren.be

Filet Divers Antwerpen

Geeft enkele keren per week gelegenheid om onder begeleiding de Nederlandse taal te oefenen.

ELIM Steunpunt Vluchtelingen Roeselare

Iedere persoon van vreemde afkomst kan in Elim terecht voor onder andere

- Huiswerkklas: begeleiding van lagere school leerlingen bij het maken van de huis-taak
- Praatgroep Nederlands: samen Nederlands spreken
- Computer voor beginners
- Xenia-vrouwenwerking: cultuur en info
- Nederlandse lessen voor mensen die in het officiële circuit niet terecht kunnen
- Studietoelating secundair onderwijs
- Jaarlijks multi-cultureel ontmoetingsfeest

4. GEMEENTELIJKE ADMINISTRATIE

4.1. INLEIDING

De dienst vreemdelingenzaken van de gemeente waar de vluchteling zich vestigt, is verantwoordelijk voor de persoonsgebonden administratie die verband houdt met aanvragen door vreemdelingen rond nationaliteit, verblijfskaart en arbeidskaart.

De eerste keer dat vluchtelingen zich melden, zal het wat tijd en energie vragen om alle juiste documenten binnen te brengen. Elke gemeente heeft een **lijst met documenten** die de vluchteling moet meenemen (zoals bijvoorbeeld het attest van erkenning als vluchteling of Subsidiare Bescherming, je oud attest van immatriculatie of je bijlage 25 of 26, pasfoto's, huurcontract). Die lijst kan op voorhand opgevraagd worden. In sommige gemeenten vraagt de gemeentelijke administratie daarnaast ook een conformiteitsattest in verband met de kwaliteit van je huis of appartement.

Van de gemeente krijgt de vluchteling dan het **bewijs van inschrijving**, wat nodig is voor onder andere OCMW en ziekteverzekering. Pas na de inschrijving komt de steun bij het OCMW in orde.

4.2. PROBLEMEN

- Er zijn vaak **lange wachttijden vooraleer het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen (CGVS) het officieel document** van de erkenning als vluchteling **aflevert**. In principe kunnen vluchtelingen zonder dat attest geen identiteitsdocument aanvragen om verblijfsrecht en daaraan verbonden rechten te openen.
- Ook de **procedure voor inschrijving in het vreemdelingenregister en de toekenning van de elektronische identiteitskaart kan even duren**, zeker in de grote steden. Daaruit volgen problemen om bepaalde rechten te openen: maatschappelijke integratie, ziekteverzekering, bankrekening ...
- Bovendien moet de nieuwkomer een **woning** hebben om zich via de gemeente in het vreemdelingenregister in te schrijven en een elektronische identiteitskaart aan te vragen. Hij moet zijn adres bewijzen met een geldig huurcontract (en soms ook een conformiteitsattest). Na de aanvraag levert de gemeente een document '**bijlage 15**' af en draagt de politie op om een woonstcontrole te doen. Vooral in grote steden duurt het meerdere weken vooraleer de politie komt. Pas daarna wordt een identiteitsdocument opgemaakt.
- De **toegankelijkheid van en de behandeling door de diensten** zijn verschillend van gemeente tot gemeente. Zo mag je bij de gemeente Geel bellen voor een afspraak, in Antwerpen moet je een afspraak per mail aanvragen via hun website.

4.3. TIPS

- De overheid voerde een **extra gemeentelijke taks in voor de administratie rond de afhandeling van de verblijfskaarten**. Vluchtelingen en bijkomend beschermden, hun echtgenoten of partners en hun kinderen zijn hiervan vrijgesteld.⁵⁷
- Nieuwkomers kunnen niet voor iedere vraag of probleem een afspraak maken of het openbaar vervoer pakken om naar de officiële diensten van OCMW of CAW gaan. Ze kunnen hun **vragen stellen aan vrijwilligers** met wie ze vertrouwd zijn.
- **Vrijwilligers spreken bij voorkeur Nederlands met de vluchtelingen**. Een andere taal kan natuurlijk gebruikt worden als de vluchteling de boodschap echt niet begrijpt. **Bij de gemeentelijke administratie is dit echter zelden toegelaten**. Dat geeft een probleem wanneer de taalvaardigheid van de nieuwkomer nog niet voldoende is om de communicatie over iets gecompliceerdere onderwerpen te verstaan of te begrijpen wat er gedaan of uitgevoerd moet worden.
- In die situatie moet de nieuwkomer **een tolk meenemen** naar het gemeentelijk loket. Vaak **vraagt de vluchteling liever een vrijwilliger** die hij al kent **mee** naar de gemeentediensten. Soms erkent de ambtenaar deze brugfunctie. Als de nieuwkomer zijn vragen samen met een vertrouwde begeleidende vrijwilliger kan aangeven, wordt de vraagstelling duidelijker en kan de ambtenaar meer adequaat op zoek gaan naar de gepaste oplossing. Een interessante oplossing is dat **vrijwilligers die zelf ervaringsdeskundige** zijn en de taal al genoeg onder de knie hebben ook kunnen optreden als tolk. Hen betrekken in het vrijwilligerswerk is met andere woorden een grote meerwaarde. Het is ook een voorbeeld dat een vluchteling zich op termijn zelf kan redden als hij de taal machtig is.
- De **Werkgroep Vluchtelingen Gent** vat deze tips treffend samen: *“Begeleid vluchtelingen en wijs de weg in onze samenleving en in de doolhof van de administratie. Verdedig en bepleit zo nodig hun belangen. Neem taken op die andere diensten om uiteenlopende redenen niet aankunnen.”*

57 Zie dofi.ibz.be/sites/dvzoe/NL/nieuws/Pages/De_bijdrage.aspx

5. DE BANK EN HET BUDGET

5.1. INLEIDING

Nadat de identiteitskaart in de portemonnee zit, volgt meestal snel de bankkaart.

Sommigen kennen het banksysteem, voor anderen is geld afhalen aan een automaat een volledig nieuwe ervaring. Het geeft het gevoel gebruik te kunnen maken van ongekende mogelijkheden waar men vroeger alleen maar van kon dromen. Het wordt mensen heel makkelijk gemaakt om extra geld te 'lenen' via kredietkaarten. Het is zeer verleidelijk daarop in te gaan als je nog allerhande dingen moet aanschaffen om 'geset-teld' te geraken.

Het eigen systeem van lenen binnen vluchtelingengemeenschappen via landgenoten of familie is vrijwilligers dan weer onbekend en geeft soms de nodige verrassingen als er opeens aankopen zijn gedaan die moeilijk te verantwoorden zijn vanuit het leefloon.

Veel vrijwilligers hebben ervaring met de schoendoos, volgestopt met reclame, facturen en belangrijke brieven door elkaar. Vrijwilligers zijn vaak de eersten die financiële problemen opmerken. Niet iedereen geeft het graag toe, maar als het probleem te groot is geworden, komt het toch op tafel. Vrijwilligers kunnen dan ofwel helpen om met de leveranciers (bv energie, telefoon ...) te communiceren en een gespreide betaling te vragen, ofwel doorverwijzen naar OCMW of CAW.

5.2. PROBLEMEN

- **Het financieel beheer van het beschikbare budget** door personen met een laag inkomen is een zeer algemeen probleem. Dan is er op het eind van de maand niet genoeg geld meer om eten te kopen, de huur bij het begin van de maand over te schrijven zoals het huurcontract eist, om rekeningen tijdig te betalen, ... Sommige buitenstaanders opperen dan te snel dat de persoon in kwestie zijn budget niet goed beheert. Waar nieuwkomers dan op hun beurt menen dat 'het OCMW toch wel zal begrijpen dat je niet alle facturen tijdig kan betalen met een leefloon?'. Helemaal onlogisch is het niet dat vluchtelingen, zeker in het begin, moeilijk rond komen. Het is daarom absoluut nodig om vroeg genoeg met de vluchteling over budgetbeheer te spreken.
- Er zijn ook **een aantal structurele problemen** die het moeilijk maken de eindjes aan elkaar te knopen op het einde van de maand:
 - het leefgeld dat lager is dan de armoedegrens;
 - het leefgeld komt bij vertraging pas in de volgende maand aan;
 - werkloosheidsuitkeringen of loon uit dienstencheques waarvoor controle van de vorige maand nodig is, worden vaak later uitbetaald dan verwacht;
 - interimwerk geeft onregelmatige binnenkomst van inkomsten.

- Er wordt **weinig uitleg gegeven over de spreiding van vaste kosten, vaste opdrachten en de noodzaak van sparen**. Nieuwkomers staan er niet altijd bij stil dat er op een later tijdstip in de maand nog kosten betaald moeten worden. Een opdracht van domiciliëring wordt niet uitgevoerd als er te weinig geld op de rekening staat, wat aanleiding geeft tot niet tijdig betaalde rekeningen en boetes.
- *“Energiefacturen wegen zwaar door in het budget van mensen met een laag inkomen”* (Netwerk tegen Armoede, 2015). **Stijgende energiefacturen of medische facturen** doen kwetsbare gezinnen vaak de das om.
- Er zijn nieuwkomers die **niet vertrouwd zijn met bankdiensten en bankafschriften**. Velen weten niet wat beheerskosten zijn en dat er verschillen in kosten zijn tussen de banken.
- Specifieke situaties zoals gezinshereniging brengen **extra kosten** met zich mee (gelegaliseerde documenten als huwelijksaktes, geboorteaktes, DNA kosten van ongeveer 200 € per persoon, maar ook reiskosten of de aanschaf van bedden) die het leefloon te boven gaan.
- Het gevaar is reëel dat nieuwkomers een handtekening onder een document zetten zonder dat ze de inhoud of de draagwijdte echt begrijpen.
- Er zijn vaak **leningen die nergens genoteerd staan**, die nog moeten worden afbetaald, terwijl achtergebleven familieleden hopen op financiële steun zodra de vluchteling Europa heeft bereikt.

Of hoe een vluchteling al die paperassen zuchtend samenvat: *“Jullie hebben een papieren maatschappij! Altijd maar papieren aanvragen, invullen, voorleggen ... Dat kennen wij niet!”*

5.3. TIPS

- Nieuwkomers moeten soms lang wachten op de documenten die vereist worden om een bankrekening te openen. Maar “ook vluchtelingen en asielzoekers [moeten] kunnen gebruik maken van de basisbankdienst. De dienst is immers een essentieel hulpmiddel tot financiële inclusie en sociale integratie.” (Febelfin, g.d.). Febelfin, de overkoepelende federatie van de Belgische financiële sector, geeft een **overzicht van veelgestelde vragen over de basisbankdienst voor vluchtelingen en asielzoekers**, in Nederlands, Frans en Engels, op hun website⁵⁸.
- De Federale Overheidsdienst Financiën geeft volgende **tip op een aanslagbrief personenbelasting**: *“Er wordt u toch een aanslagbiljet toegezonden omdat de toekenning van sociale voordelen (studietoelagen, huisvestingspremie, sociale leningen, huisvesting, verhoogde tegemoetkoming, verzekering voor geneeskundige verzorging) aan een inkomensvoorwaarde is verbonden. U kunt uw inkomsten over het algemeen bewijzen aan de hand van dit aanslagbiljet. Bewaar daarom dit volledige document. U kunt het ook terugvinden op onze website⁵⁹.”*

58 Zie febelfin.be/nl/publicaties/de-basisbankdienst-voor-asielzoekers-en-vluchtelingen-veelgestelde-vragen

59 Zie www.myminf.be

- Centrum voor Basiseducatie richt vanaf 2016 ook een specifieke **cursus 'Huis vol papieren'**⁶⁰ in, voor wie wil leren omgaan met papieren en berekeningen thuis. Informeer bij het Centrum voor Basiseducatie in jouw buurt of en wanneer deze opleiding daar doorgaat. Het kan misschien ook voor vrijwilligers nuttige informatie zijn bij specifieke vragen.
- Vrijwilligers kunnen verschillende rollen opnemen op vlak van financiële ondersteuning. Een daarvan is een **informerende rol** wanneer de vluchteling raad vraagt over banken, gebruik van de diensten, belastingen en waarom deze moeten betaald worden, sociale zekerheidsbijdragen, schulden en budgetbeheer. Concreet kan je advies geven over banken met de laagste beheerskosten, over het nut van een spaarrekening en waarom het belangrijk is om bankafschriften bij te houden.
- Vrijwilligers kunnen ook **praktische tips** geven over het bewaren van administratieve papieren en hoe ze te klasseren. Het vraagt enige tijd om uit allerlei documenten, reclamefolders en facturen uit elkaar te halen en uitleg te geven waar het precies over gaat. Al doende leert de vluchteling het een en ander te onderscheiden. Soms verwijst je naar de logo's, soms kan de vluchteling al voldoende geschreven Nederlands begrijpen om te snappen wat voor soort brief het is.
- De vrijwilliger kan een **aanzet geven door samen met de vluchteling basismappen aan te maken**, voor bankafschriften, facturen, loonfiches, school, belastingen, aanvragen sociale woning ... Dat kan vaak op de computer. Vluchtelingen zijn daar soms beter in dan oudere vrijwilligers, maar die kunnen vast wel iemand uit hun vrijwilligersgroep aanspreken om dit aan de nieuwkomer uit te leggen.
- Stel de nieuwkomer voor altijd een **kopie** te vragen van belangrijke attesten en documenten die hij moet inleveren. En toon hoe hij dit meteen op de juiste plaats kan bewaren. Het is aan te raden om af en toe op te volgen of dit lukt. Vertel hierbij dat facturen en andere belangrijke documenten gedurende een lange periode (ongeveer een vijftal jaar) moeten bewaard worden.

Het volgende voorbeeld uit de vrijwilligersgroep AZIZ (Zemst) kan al veel verduidelijken. *“Toen er een betwisting was over de datum van betaling van de elektriciteitsfactuur, gaven we de raad om na te kijken op de bankafschriften. Bleek dat S. niet wist wat we bedoelden. We zijn dan samen naar de Post gegaan om zijn bankafschriften uit te printen en een mapje te vragen om te klasseren.”*

60 Zie baseducatie.be/cbe-open-school-halle-vilvoorde/cursus/een-huis-vol-papieren

6. VERZEKERINGEN

6.1. INLEIDING

In België zijn er verzekeringen die enkel in bepaalde situaties verplicht zijn, zoals wanneer je met een auto rijdt. Andere verzekeringen worden sterk aanbevolen zoals een brand- en familiale verzekering.

Enkele verzekeringen zijn verplicht, zoals de ziekteverzekering. Iedereen betaalt hiervoor een solidariteitsbijdrage. Het is belangrijk om de werkwijze van de ziekenfondsen en de Hulpkas voor ziekte- en Invaliditeitsuitkering (HZIV) uit te leggen. Welke ziekteverzekeringen bestaan er? Wat kunnen ze voor je doen? Waar kan je ze vinden?

Vluchtelingen hebben met andere woorden baat bij een uitleg over wat die verzekeringen inhouden en waarvoor ze nuttig of zinvol zijn. Medimmigrant geeft **een duidelijk overzicht van het Belgische systeem van Gezondheidszorg**, in verschillende talen⁶¹. **HZIV**, een overheidsinstelling die dezelfde taken uitvoert als ziekenfondsen, geeft ook heldere informatie op hun website⁶².

6.2. PROBLEMEN

- Vluchtelingen hebben meestal **geen duidelijk inzicht in hoe een ziekteverzekering in België werkt**. Vele vluchtelingen die uit landen komen waar geen dergelijk systeem bestaat, zijn dan ook bang voor onbeheersbare kosten en schulden door ziekte. Ze kennen het systeem van eerstelijns hulp door huisartsen niet, maar gaan rechtstreeks naar de spoeddienst of naar een specialist. Anderen denken misschien dat de ziekteverzekering in ons land zomaar alle kosten onvoorwaardelijk terugbetaalt. Daarom moet het principe van **remgeld** zeker duidelijk worden uitgelegd, net als het feit dat de groene briefjes bij de mutualiteit moeten worden binnen gebracht en dus zeker niet zomaar mogen worden weggegooid. Nieuwkomers begrijpen ook niet altijd wat de **zorgverzekering** inhoudt en waarom ze deze bijdrage moeten betalen.
- **Soms maak je geen gebruik van de rechten die je hebt, omdat je er niet naar vraagt**. Dit gebeurt bij mensen die niet op de hoogte zijn van hun rechten. Dit komt vaak voor bij de **verhoogde tegemoetkoming (VT)** die niet voor iedere rechthebbende automatisch wordt toegepast.

De VT is een belangrijke beschermingsmaatregel tegen hoge kosten in de gezondheidszorg. Sinds 2014 is het OMNIO-statuut in het systeem opgenomen. De VT beperkt het remgeld en de kosten van geneeskundige verzorging en verblijf in een ziekenhuis, en verhoogt de terugbetalingen. Ze is bovendien **een voorwaarde om** vermindering bij het openbaar vervoer aan te vragen, voor een sociaal telefoontarief, een verwarmingstoelage, een lagere premie voor de zorgverzekering of toekenning van het sociaal tarief door gemeenten of ziekenfonds.

61 medimmigrant.be/uploads/Publicaties/boekje/Medimmigrant-5834-ENG.pdf

62 caami-hziv.fgov.be/hziv-N.htm

Deze tegemoetkoming **wordt automatisch toegekend aan een aantal doelgroepen**: onder andere niet-begeleide minderjarige vreemdelingen en personen die gedurende 3 maanden een (equivalent van een) leefloon ontvangen. Meestal zit dit in het pakket van leefgeld en ziekteverzekering dat de maatschappelijke assistent van het OCMW regelt.

Andere mensen die in een moeilijke financiële situatie zitten, moeten zelf de VT aanvragen bij het ziekenfonds. Dat is zo voor onder meer weduwnaars, personen met een handicap, eenoudergezinnen, personen die minstens 1 jaar werkloos of arbeidsongeschikt zijn. **Als een nieuwkomer niet langer begeleid wordt door** een maatschappelijke assistent, zorg dan dat je er als vrijwilliger op toeziet dat hij of zij zelfstandig een aanvraag voor VT indient. Het ziekenfonds voert een inkomensonderzoek uit. De verzekerde geniet van de verhoogde tegemoetkoming zo lang hij, met diens gezin, onder een bepaalde inkomensgrens valt. Jaarlijks is er controle door het RIZIV (Rijksdienst ziekteverzekering)⁶³.

- **Wie weinig geld heeft, vermijdt de kosten van niet-verplichte verzekeringen vaak.** Dikwijls wordt er geen familiale verzekering afgesloten, met alle gevolgen van dien. De wet zegt immers dat ieder mens verantwoordelijk is voor zijn of haar daden en de gevolgen daarvan. Wie schade veroorzaakt aan iemand anders door een fout of nalatigheid is verplicht om de opgelopen schade te vergoeden.

6.3. TIPS

ALGEMEEN

- Op de website ‘verzekeringen voor beginners’ vind je een handig **overzicht** van wat verschillende, al dan niet verplichte, **verzekeringen** kunnen inhouden⁶⁴. Let wel, de exacte voorwaarden per verzekering zullen verschillen tussen de verschillende banken, ziekenfondsen of verzekeringskantoren. Vraag de betreffende instantie daarom zeker ook naar hun voorwaarden.
- Een brandverzekering is niet wettelijk verplicht, maar wordt door de meeste vluchtelingen wel genomen omdat hun huurcontract dit vereist. **Het is nuttig dat vrijwilligers wijzen op formules waarbij** de verzekeringen Burgerlijke aansprakelijkheid of Familiale bescherming en Rechtsbijstand verbonden worden aan de polis. Want een ongeluk zit soms in een klein hoekje.

ZIEKTEVERZEKERING

- Voor wie een eigen inkomen of werkloosheidsvergoeding heeft, vraag je best na bij welke instantie de ziekteverzekering geregeld is en of er verhoogde tegemoetkoming kan aangevraagd worden.

63 Zie inami.fgov.be/nl/themas/kost-terugbetaling/financiele-toegankelijkheid/Paginas/verhoogde-tegemoetkoming-betere-vergoeding-medische-kosten.aspx#.V63GxpilS01

64 Zie verzekeringenvoorbeginners.be

- Vluchtelingen kiezen het best snel een **vaste huisarts** die een ‘globaal medisch dossier’ voor hen opent. Daardoor wordt individuele begeleiding mogelijk en geniet de patiënt van een hogere terugbetaling door het ziekenfonds voor een bezoek bij zijn huisarts of andere specialisten.
- Het is heel belangrijk om duidelijk uit te leggen dat een zieke **eerst naar een huisarts (of de wachtdienst) moet gaan**. De huisarts verwijst door naar een specialist (ziekenhuis). Wie deze weg niet volgt, moet meer betalen voor de raadpleging bij de specialist.
- Het is nuttig om uitleg te geven over de **maximumfactuur** en hoe deze werkt.
- Er is veel informatie over gezondheid en ziek zijn te vinden in de weekbladen van het ziekenfonds. Het is aan te raden deze informatie eens samen met de vluchteling door te nemen. De vrijwilligers kunnen deze bladen gebruiken als instrument om uitleg te geven over bepaalde zaken.

6.4. INSPIRATIE VAN VRIJWILLIGERSGROEPEN

Sommige vrijwilligerswerkingen zoals de **Werkgroep Vluchtelingen Gent** bezoeken zieken en gaan als het nodig is mee naar de dokter of het ziekenhuis.

SIAL Lubbeek biedt begeleiding bij medische, sociale en administratieve moeilijkheden, maar geeft soms ook materiële hulp.

7. RECHT OP KINDERBIJSLAG

7.1. INLEIDING

Vluchtelingen hebben recht op kinderbijslag, zodra ze hun erkenning hebben behaald. Dit recht openen ze binnen het gewaarborgd kinderbijslagstelsel op voorwaarde dat ze voldoen aan de inkomensstoets om (equivalent) leefloon te krijgen.

Kinderbijslag telt enkel voor kinderen die in België zijn. Als het kind in België is, maar niet de Belgische nationaliteit heeft moet ook het kind een toelating of machtiging tot verblijf of vestiging hebben via erkenning als vluchteling of subsidiaire bescherming of gezinshereniging.

Voor gezinnen in armoede is de kinderbijslag een onontbeerlijk, vast en voorspelbaar bedrag dat ze maandelijks ontvangen en waarover ze vrij beschikken voor de opvoeding van hun kind(eren). Zo draagt de kinderbijslag bij tot de ondersteuning van de opvoeding van kinderen voor wie de ouders, in de meerderheid van de gevallen, verantwoordelijk zijn.

Er zijn tot nu toe 2 systemen om de kinderbijslag te verwerven:

- De **(gewone) gezinsbijslag**, die een recht (sociale zekerheid) is voor wie 'wit' werkt als werknemer of als zelfstandige en bijdragen aan de sociale zekerheid betaalt. Gezinsbijslag wordt in bepaalde andere situaties ook toegekend: bij werklozen, zieken, gepensioneerden, personen met een handicap en wezen.
- De **gewaarborgde gezinsbijslag** is een vangnet (bijstand) voor wie geen gewone kinderbijslag krijgt en beperkte bestaansmiddelen heeft. Deze wordt aangevraagd bij en uitbetaald door het Federaal Agentschap voor Kinderbijslag. Wie langdurig werkloos of ziek is geweest of vroeger gewaarborgde gezinsbijslag ontving en opnieuw begint te werken (als werknemer of zelfstandige) kan de gewaarborgde gezinsbijslag nog maximum twee jaar behouden. De bruto beroepsinkomsten mogen dan niet hoger liggen dan een bepaald bedrag⁶⁵.

7.2. PROBLEMEN

- Voor gewaarborgde kinderbijslag moet je **zelf een aanvraag doen**. Voor vluchtelingen kan dit een aandachtspunt zijn bij de overgang van leefgeld naar inkomensverwerving uit loon of werkloosheidsuitkering. Het is belangrijk dit samen goed te bekijken als iemand zijn sociaal-economische situatie verandert na een tijdelijke tewerkstelling als bv. art 60-er.
- Vluchtelingen gaan er al gauw vanuit dat de sociaal assistent of de vrijwilliger wel weet wanneer er iets aangevraagd moet worden, maar dat is niet altijd zo. Het is beter een vraag teveel te stellen dan te weinig – dat geldt zowel voor vluchtelingen als voor vrijwilligers.

⁶⁵ Zie vlaanderen.famifed.be/nl/gezinnen/kinderbijslagen-en-toeslagen/toeslag-voor-langdurig-werklozen-en-gepensioneerden

- Ook voor **kinderen met een handicap** moeten de ouders zelf de mogelijke toeslag aanvragen⁶⁶.

7.3. TIPS

- **Ga op een positieve manier in op vragen van vluchtelingen over hun rechten.** Als de vluchteling ergens geen recht op heeft, maak dan duidelijk waarom en herhaal de uitleg indien nodig. Jongeren die enkel deeltijds taallessen volgen na hun 18e, begrijpen bijvoorbeeld niet altijd dat ze geen recht op kinderbijslag hebben, ook als ze niet werken.
- **Waarschuw betrokkenen dat ze zelf een aanvraag** voor kinderbijslag en een eventuele toeslag **moeten openen**. De verantwoordelijkheid om de aanvraag zelf te doen is zeker toepasselijk op vluchtelingen die hun gezin herenigd hebben, niet meer afhankelijk zijn van leefgeld maar hun inkomen verwerven uit werk of een werkloosheidsuitkering.
- Je kan zeker **helpen om formulieren te lezen en te begrijpen**. Zorg er samen met de vluchteling voor dat de formulieren correct ingevuld worden en binnen de vereiste termijn teruggestuurd worden.
- Leg ook uit **dat het kindergeld bedoeld is voor** het levensonderhoud en de opvoeding van kinderen (waar het in de realiteit vaak gebruikt wordt om de eindjes van de maand aan elkaar te knopen). Vertel dat het kindergeld bij voorkeur aan de moeder uitbetaald wordt **en het dus aangeraden wordt dat de moeder** een bankrekening op haar naam opent.

Opgelet! Vlaanderen voert een nieuw kinderbijslagsysteem in vanaf 1/1/2019⁶⁷.

Vanaf 2019 krijgt **elk kind** een 'groeipakket' met financiële tegemoetkomingen.

- Voor de kinderen **geboren voor 1 januari 2019** verandert er niets. Iedereen die al kinderbijslag ontving voor 1 januari 2019 behoudt zijn basisbedrag inclusief rang- en leeftijdstoelage ook na 1 januari 2019.
- Voor de kinderen **geboren vanaf 1 januari 2019** geldt het nieuwe systeem.

Maar! De participatietoelagen van het nieuwe systeem gelden onmiddellijk voor iedereen, zowel voor de kinderen die onder het oude als het nieuwe systeem vallen.

66 Zie vlaanderen.famifed.be/nl/gezinnen/kinderbijslagen-en-toeslagen/toeslag-voor-kinderen-met-een-handicap

67 Zie vlaanderen.be/nl/gezin-welzijn-en-gezondheid/kinderen/nieuw-kinderbijslagsysteem-vanaf-112019

8. RECHT OP STUDIE- EN SCHOOLTOELAGE

8.1. INLEIDING

Naar school gaan kost geld. Studeren ook. De jaarlijkse schooltoelage is een financiële steun voor kinderen die les volgen in een school van de Vlaamse gemeenschap. Deze toelage is heel belangrijk voor aankoop van boeken, laptop en schoolkosten. De bedragen (situatie 2015-16) zijn verschillend voor kleuters, scholieren en studenten⁶⁸:

- voor kleuters is er een vast bedrag van 93,21 euro;
- voor leerlingen uit het lager en secundair varieert de toelage tussen 104,86 en 1152,99 euro;
- voor een student in het hoger onderwijs varieert de toelage tussen 256,33 en 3966,88 euro.

Er zijn drie voorwaarden om de studietoelage te verkrijgen:

1. Nationaliteitsvoorwaarde: de toelage is er voor kinderen die Belg zijn, maar ook voor kinderen van vluchtelingen en subsidiair beschermden. Kinderen van personen met andere verblijfstatuten moeten minstens 12 maanden onafgebroken wettig verblijf in België hebben.
2. Pedagogische voorwaarde: de toelage is er voor kinderen die les volgen in een erkende school die gefinancierd is door de Vlaamse Gemeenschap.
3. Inkomensvoorwaarde: de berekening van de studietoelage gebeurt op basis van de fiscale inkomsten van het 2de jaar voor de aanvraag. Voor vluchtelingen past de Dienst Studietoelagen sinds 2014 een uitzonderingsmaatregel toe om het gezinsinkomen te controleren, maar dat blijkt toch nog problemen te leveren .

8.2. PROBLEMEN

Wetgeving houdt niet altijd rekening met de specifieke situatie van vluchtelingen. Verschillende vrijwilligersgroepen hebben dergelijke situaties al aangekaart bij de overheid, soms met succes.

- In het eerste Decreet van de Vlaamse regering over de Studiefinanciering, 8-06-2007, werd van vreemdelingen vereist dat ze attesten gezinsinkomsten van het 2de jaar voor de aanvraag (van de studietoelage) aan de buitenlandse belastingdienst vragen.

De vrijwilligersgroep SIAL (Lubbeek) **schreef in 2013 naar de Vlaamse Ombudsdienst**: *“erkende vluchtelingen kunnen niet aan de regel van het Decreet voldoen. Zij mogen immers geen contacten opnemen met de overheid van hun land van herkomst, ook niet met de ambassade ervan in België.”* Het lijkt er sterk op dat de interventie van SIAL effect had.

68 Zie onderwijs.vlaanderen.be/nl/schooltoelagen-en-studietoelagen

- Het Decreet van de Vlaamse regering over de Studiefinanciering werd aangepast per 14/04/2014. Het voerde een **uitzonderingsmaatregel voor vluchtelingen** in. Sindsdien moeten deze de gezinsinkomsten van het eerste (volledige) kalenderjaar na de aanvraag voorleggen.

De administratie argumenteert dat dit een vooruitgang voor de vluchtelingen is: zij behouden het recht op studietoelage op gelijke voet van Belgen, alleen komt de uitbetaling ervan later.

Concreet voorbeeld: een vluchteling werd erkend en krijgt wettig verblijfsrecht in 2012. Het gezin wordt in 2014 herenigd en vraagt een schooltoelage voor het schooljaar 2014-2015.

De Dienst studietoelagen stuurt een mail dat er bijkomende inlichtingen moeten geleverd worden: namelijk de berekening van het gezinsinkomen 2015 door het FOD Financiën of alle attesten van het vermoedelijk gezinsinkomen 2015.

Gevolg is dat de studietoelage pas in 2016 of zelfs pas in 2017 uitbetaald wordt. Ondertussen moeten de ouders zelf - zonder toelage - alle schoolkosten betalen voor de schooljaren 2014-2015 en 2015-2016. Eventueel ook nog voor de aanvang van 2016-2017.

- **De vrijwilligersgroep AZIZ (Zemst)** vroeg in 2014 aan de Ombudsdienst en de Afdeling Studietoelagen om de uitzonderingsmaatregel te evalueren vanuit het armoedeprobleem. Het antwoord was dat de pas ingevoerde herwerking van het Decreet een nieuwe aanpassing onhaalbaar maakte. AZIZ legde de problematiek dan als **onderzoeksproject** voor aan studenten van het 3de jaar Sociaaljuridische dienstverlening van de Karel de Grote Hogeschool Antwerpen, 2015-16. De studenten onderzochten de wetgeving en stelden precieze vragen aan de Afdeling studietoelagen en aan diverse diensten, Studentenvoorzieningen (STUVO'S) en OCMW'S. Zij legden volgende besluiten voor:
 - dat de wetgeving en de uitzonderingsprocedure voor studietoelagen voor vluchtelingen en gezinsherenigers moeilijk te begrijpen zijn;
 - dat er veel communicatieproblemen met de doelgroep zijn, er veel doorverwezen wordt en tegenstrijdigheden opduiken;
 - dat de uitzonderingsmaatregel voor vluchtelingen “indirect discrimineert”, o.a. omdat gezinnen met manifest lage inkomsten bovenmate lang op uitbetaling moeten wachten;
 - dat er ook een manifeste incongruentie is wanneer het Ministerie wijst op de mogelijkheid om ‘voorschotten’ te vragen aan scholen en OCMW's. Ook hier speelt weer de autonomie van OCMW's: niet alle OCMW's en ook niet alle scholen geven voorschotten. Op het niveau van Hoger Onderwijs geven de STUVO's wel voorschotten, maar de manier waarop is voor OCMW's een aanleiding om het leefloon te verminderen.

AZIZ stuurde het onderzoeksrapport van de studenten naar het hoofd van de Dienst Studietoelagen en naar de Vlaamse Ombudsdienst. Omwille van de aspecten van

indirecte discriminatie en kinderen in armoede werd het rapport ook naar het Kinderrechtencommissariaat, UNIA en MYRIA gestuurd.

8.3. TIPS

- Degene die de aanvraag doet, **kan aangeven** of hij de communicatie van de Dienst Studietoelage **per mail of per post** wil ontvangen. De correspondentie lijkt misschien efficiënter en sneller per mail, maar in de praktijk blijkt dat het voor sommige vluchtelingen beter per brief gebeurt. Niet iedereen is immers gewend om zijn mailverkeer consequent op te volgen of het belang van genoemde data in te schatten. Als de aanvrager niet tijdig antwoordt, wordt het dossier gesloten. Overleg met de vluchteling wat hij of zij het beste vindt en maak de consequenties duidelijk.

De **formulieren en informatie over school- en studietoelagen** zijn te vinden op de website van de Vlaamse Overheid⁶⁹.

Telefonisch kan je terecht bij de Dienst Studietoelagen op het **gratis telefoon nummer 1700**.

- Op het **secretariaat van de scholen** mag je ook beroep doen, terwijl er mensen bij een **CAW of OCMW** bereid zijn je als vrijwilliger verder te helpen als je er samen met de vluchteling niet uit komt. Soms kun je hun bemiddeling vragen om eventuele schoolkosten te spreiden.

69 Zie onderwijs.vlaanderen.be/nl/schooltoelagen-en-studietoelagen

9. RECHT OP GEZINSHERENIGING

9.1. INLEIDING

Gezinshereniging⁷⁰ is een specifiek en zeer belangrijk recht voor vluchtelingen en subsidiair beschermde. Daarom voorziet de wet ook gunstiger bepalingen voor deze groep.

Wie bij de vlucht uit het herkomstland zijn of haar gezin moest achterlaten, heeft met gezinshereniging een mogelijkheid om het gezin weer bij elkaar te krijgen. De vluchteling mag zijn of haar echtgenoot en minderjarige kinderen laten overkomen. Heel vaak kan een vluchteling zich pas echt goed op integratie toeleggen als hij of zij zich geen zorgen meer hoeft te maken om degenen die achterbleven.

In tegenstelling tot vreemdelingen die geen erkenning als vluchteling of subsidiair beschermde hebben, **moet een vluchteling niet voldoen aan alle strengere voorwaarden** die de wet van 8-07-2011 voor gezinshereniging oplegde. **Tenminste als** de aanvraag tot gezinshereniging binnen het jaar na zijn/haar erkenning ingediend wordt (en de visakosten betaald zijn). Ook moet de (huwelijks) band met de gezinsleden al bestaan vóór zijn of haar aankomst in België. De vluchteling moet dus geen bewijs van voldoende, stabiele en regelmatige bestaansmiddelen, van voldoende huisvesting voor het gezin, en een ziekteverzekering voorleggen. Hij moet alleen bewijzen dat hijzelf een ziekteverzekering heeft.

Daarnaast is de praktijk van de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) voor gezinshereniging met erkende vluchtelingen ook soepeler voor wat betreft bewijsstukken en behandelingstermijn. De behandeling kan sneller gaan, maar dit is niet altijd het geval.

Als de aanvraag voor de gunstmaatregel voor vluchtelingen niet binnen het jaar na erkenning gebeurd is, vervalt deze bijzondere maatregel. Het is belangrijk gezinshereniging zo snel mogelijk aan te kaarten bij de betrokken vluchtelingen.

9.2. PROBLEMEN

- Doordat er zoveel tijd en geld besteed moet worden voordat de familieleden naar hier komen, **vergeet men dat de eigenlijke gezinshereniging (en bijhorende administratieve rompslomp) pas na aankomst begint.** Terwijl men denkt dat de problemen voorbij zijn, ontdekt men de onderlinge vervreemding, de andere rol die elk van de partners tijdens de afwezigheid van de andere hebben moeten opnemen. Lang niet altijd wordt er verteld hoe men de afgelopen periode heeft beleefd en wat men heeft meegemaakt om de ander niet te kwetsen. Om samen weer de draad op te pikken is er tijd en veel geduld nodig. Erover praten voor de aankomst van andere gezinsleden kan ook helpen.
- Toch is het **voor een vluchteling financieel en emotioneel niet zo evident in het eerste jaar** om én zijn gezin in het vluchtelingenkamp of land van origine financieel te ondersteunen én de reis te organiseren én ondertussen ook een thuis voor te bereiden voor als ze aankomen.

70 kruispuntmi.be/thema/vreemdelingenrecht-internationaal-privaatrecht/verblijfsrecht-uitwijzing-reizen/gezinshereniging

Als de behandeling van de visa-aanvraag te lang duurt moet menig persoon zijn partner ginder overtuigen dat het probleem niet bij hem of haar ligt en dat er alles aan gedaan wordt om de procedure zo snel mogelijk te laten verlopen.

- **De overgang na aankomst is financieel even moeilijk.** Het duurt even voor het leefloon is aangepast, de kinderbijslag in orde is en de kinderen en jongeren hun weg naar en in school hebben gevonden. Hopelijk is ook het vinden van een aangepaste woning achter de rug en moeten ze de eerste weken niet met z'n vijven leven in een kleine studio. Want mensen die een sociale woning toegewezen kregen als alleenstaande krijgen te horen dat ze daar met hun gezin niet kunnen blijven wonen. Desnoods worden ze er uitgezet als ze niet zelf vertrekken. Maar op korte tijd een andere woning vinden, is niet evident.
- **Hoewel mensen in het kader van gezinshereniging een visum krijgen en zonder problemen binnen zijn gekomen, beslissen sommige gemeenten dat hun huwelijk toch niet op een 'wettelijke' manier is gebeurd** en zij hen niet als gehuwd koppel kunnen inschrijven zolang dit niet in orde is. Een erkend vluchteling mag echter geen contact opnemen met zijn land van herkomst. Een bevreemdende situatie als er uit die relatie drie kinderen in huis rondhuppelen.

De vrijwilligersgroep AZIZ (Zemst) deed ervaring op met dit probleem. Het religieus huwelijk in het land van herkomst van een koppel met vier kinderen werd niet als 'wettelijk' beschouwd in België. Na overleg op het gemeentehuis, heeft het koppel bij een notaris een 'Verklaring op eer ongehuwde staat' laten opmaken. Waarin staat dat *"ze nooit burgerlijk gehuwd waren en thans ook niet gehuwd noch wettelijk samenwonend zijn"*. Met deze verklaring hebben ze dan bij de dienst Burgerlijke stand een 'verklaring van wettelijke samenwoning' verkregen.

Erkenning als gehuwd of als wettelijk samenwonend paar is niet alleen emotioneel van belang, maar heeft ook fiscale gevolgen. Gehuwden en wettelijk samenwonenden genieten het voordeel van het huwelijksquotiënt. Feitelijk samenwonenden blijven hiervan verstoken.

9.3. TIPS

- **De aanvraag gezinshereniging moet gebeuren in het land waar de partner en/of de kinderen verblijven. De Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) in Brussel neemt de beslissing over de aanvraag. De ambassade levert het visum af op instructie van de DVZ.** Eventueel vraag je aan de dienst die zich in gezinshereniging gespecialiseerd heeft, een overzicht van documenten die moeten worden voorgelegd, zowel door de personen die willen overkomen als door de vluchteling in België. **Lees dit overzicht van te voren goed na** . Maak een lijstje en vink aan wat er al in orde is.
- **De plek waar de vluchtelingen in België de vereiste documenten kunnen aanvragen, verschilt naargelang het statuut van de nieuwkomer.** Als vluchteling erkend volgens de Conventie van Genève kan je aan het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen (CGVS) je getuigschriften van burgerlijke stand vragen, bijvoorbeeld akte van geboorte, huwelijksakte en echtscheidingsakte. Je

moet geen beroep meer doen op je herkomstland. Een subsidiair beschermde moet deze getuigschriften vragen aan de ambassade van zijn land van herkomst. Als deze echter niet terecht kan bij deze ambassade, kan ook hij zich ook richten tot het CGVS.

- Soms denkt men dat men in ‘Brussel’ wel begrip op zal kunnen brengen dat sommige documenten niet verkregen kunnen worden. **Uitzonderingen worden echter niet gemakkelijk toegestaan.** Zonder uitleg over waarom een bepaald document niet kan voorgelegd worden, lukt dat echt niet. **Help de vluchteling in dit geval goed uit te leggen waarom bepaalde papieren ontbreken.**
- Een **advocaat** is pas nodig als de aanvraag in eerste instantie afgewezen werd en er beroep moet aangetekend worden bij de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen (RVV).

9.4. SOCIALE KAART EN EXTRA INFO

Maak gebruik van de speciale diensten die veel ervaringen hebben met gezinshereniging. Kijk hiervoor ook op website van de sociale kaart

- **Rode Kruis Vlaanderen**, Motstraat 40, 2800 Mechelen Het Rode Kruis heeft bovendien een dienst ‘Tracing’ die helpt om gescheiden familieleden op te sporen⁷¹.
- **Caritas International**, sociale dienst, Liefdadigheidsstraat 43, 1210 Brussel⁷²
- **Sommige CAW’s** in de verschillende regio’s kunnen ook helpen bij vragen over gezinshereniging.
- Het **Belgisch Comité voor Hulp aan vluchtelingen (CBAR-BCHV)** verspreidde de brochure Gezinshereniging met erkende vluchtelingen in België. CBAR-BCHV verspreidde ook een film ‘Gescheiden’ van Sophie De Brabandere. Het geeft een vrijwilliger(sgroep) een goed zicht vanuit de verhalen wat er allemaal een rol speelt in dit proces.⁷³

9.5. INSPIRATIE VAN VRIJWILLIGERSGROEPEN

Op de website van Gastvrije Gemeente vind je initiatieven in de praktijk rond dit thema en andere thema’s waar vluchtelingen zich vragen bij kunnen stellen.⁷⁴

Als een vluchteling de nodige stappen wil zetten om de gezinshereniging te regelen zijn er verschillende onderwerpen waarin de vrijwilliger(sgroep) kan mee denken.

Vrijwilligers overleggen met betrokkene hoe de **financiën** gevonden kunnen worden voor de reis, de legalisatie en vertaalkosten voor de documenten, de paspoorten, de visakosten, medische onderzoeken en eventueel DNA-onderzoek.

71 Zie tracing.rodekruis.be/smartsite.net?id=PUB_GUID-89A9C29421284DA3AE90672DAB38D6BC

72 Zie caritas-int.be/nl/activity/family-reunification

73 Zie [cbar-bchv](https://cbar-bchv.be)

74 Zie gastvrijgemeente.be/initiatieven/coaching-van-een-gezinshereniging

- De meeste nieuwkomers hebben in het eerste jaar na erkenning weinig inkomsten: leefloon, artikel-60-job of interim job, werkloosheidsuitkering De achtergebleven gezinsleden vragen eerder geld dan dat ze zelf geld inbrengen, want vaak hebben ze in het land waar ze verblijven geen recht om te werken.
- Waar moet het geld vandaan komen? In Vlaanderen is er geen structurele voorziening voor een lening. In Brussel is er CREDAL, Coopérative de Crédit Alternatief⁷⁵
- De vluchteling kan proberen bij zijn OCMW, maar slechts weinig OCMW's zijn bereid een lening te geven. Een bank zal niet geneigd zijn om een lening te geven. Het project waarbij het CBAR-BCHV in het kader van een project 'gezinshereniging' met Europese subsidie leningen gaf, is voorbij.
- Lenen bij vrienden of kennissen is ook een mogelijkheid maar niet altijd zo evident. Mensen in het netwerk vanuit het land van herkomst zitten vaak in hetzelfde krappe financiële schuitje, met de nodige spanningen als het geld niet op tijd terug betaald wordt.
- Vrijwilligers kunnen ook samen met dit netwerk een benefiet organiseren om financieel bij te dragen, of geven soms financiële noodhulp.

Vrijwilligers luisteren naar de vluchteling als hij of zij over de **emotionele kanten** van langdurige scheiding en van gezinshereniging spreekt. Of zij snijden voorzichtig zelf aspecten aan.

- Maakt de vluchteling zich zorgen over de risico's die de gezinsleden in het buitenland lopen, of over hun fysieke en mentale gezondheid? Hoe zijn de leefomstandigheden? Gaan de kinderen er naar school? Is er een hechte band gebleven of is er een vervreemding onder de gezinsleden?
- Naarmate het gescheiden zijn van elkaar langer duurt, wordt hereniging ook moeilijker: man-vrouw, kinderen-ouders moeten weer wennen aan elkaar. De gezinsherenigers moeten wennen aan België. hoe ouder de kinderen bij aankomst, hoe moeilijker. Zijn ze in de puberteit? Hoe zal hun schoolloopbaan verlopen?

Tenslotte helpen vrijwilligers om een **woning** voor het gezin te vinden (zie hoofdstuk 3.2 voor alle problemen van dien) en huisraad te verzamelen.

Zij denken eraan dat kinderen, als de tijd van aankomst bekend is, tijdig in een **school** ingeschreven moeten worden.

Vrijwilligers zorgen voor een goed **onthaal** en blijven het gezin **helpen waar nodig** in respect voor het privé leven van het nieuw samengestelde gezin.

- Ze zorgen ervoor dat iemand (OCMW, CAW of andere) beschikbaar is om de vele aanvragen van het herenigd gezin voor huursubsidie, schooltoelage, wettelijke samenwoning van de partners (belangrijk voor de belastingen), enz. te begeleiden.

75 Zie credal.be

10. OPVOEDING EN SCHOOL

10.1. INLEIDING

De psychische gezondheid van kinderen hangt in sterke mate af van die van hun ouders. Als ouders, na langere periodes van onzekerheid hun zelfvertrouwen als opvoeder terug krijgen heeft het grootste deel van deze kinderen geen specialistische hulp nodig. Vluchtelingenkinderen en hun ouders willen vooral een zo normaal mogelijk leven, waar vrijwilligers hen bij kunnen ondersteunen om weer met de toekomst bezig te zijn.

Vrijwilligers vervangen een deel van het netwerk waar men in het verleden beroep op deed voor vragen rond opvoeding. Toch moeten vrijwilliger en vluchteling er rekening mee houden dat de achtergrond soms heel andere antwoorden geeft. Je deelt ervaringen en kennis, maar blijft op sommige vlakken voor elkaar wisselend insider/outsider. Ouders willen vooral hun taak als opvoeder weer op pakken. Schoolgaan is voor kinderen na abnormale vluchtervaringen helend.

De neiging bestaat om kinderen die uit een oorlogssituatie komen als slachtoffers te zien die voor het leven getekend zijn. De veerkracht van kinderen is echter enorm. Vluchtelingenkinderen vragen wel specifieke aandacht. Deze hoeft niet specifiek op trauma's gefocust te zijn, maar wel op het versterken van onderlinge sociale steun. Uit onderzoek naar kinderen uit oorlogsgebieden weten we dat deze klachten grotendeels zonder professionele hulp verminderen of verdwijnen. Scholen versterken sociale steun door in klassen extra aandacht te besteden aan sociaal-emotionele ontwikkeling of door 'maatjesprojecten' binnen of rondom de school te organiseren. Culturele activiteiten en bijvoorbeeld een 'koffieochtend' verbinden onderwijsteam, ouders en kinderen.

Als de ouders gerust zijn omdat ze weten waar hun kinderen terecht komen, voelen kinderen zich ook veiliger. Als leerlingen zich thuis voelen op school, is de kans op post-traumatische stress, depressie en angsten kleiner. Voor deze kinderen is preventieve aandacht om pesten te voorkomen belangrijk.

Sommige kinderen hebben heel wat verhuiservaringen achter de rug, zelfs in België. Eenmaal erkend hopen ze net als hun ouders de rust te vinden. Ze moeten ook terug het geloof kunnen en durven opbouwen dat ze zich nu kunnen en mogen hechten aan mensen en een vaste woonplek.

10.2. PROBLEMEN

Ons onderwijs en andere voorzieningen voor kinderen zijn onbekend. Ouders hebben daarom baat bij informatie over het onderwijssysteem, opvoeden, de gezondheidszorg in België en wat ervan hen verwacht wordt. Kiezen tussen alle school- en studiekeuzemogelijkheden in een dergelijk situatie is heel moeilijk voor vluchtelingen.

- Gezien de krapte op de onderwijsmarkt is het belangrijk hen uit te leggen dat je als ouders **proactief** op zoek moet gaan naar een school voor het volgend schooljaar, als dit een eerste keer of een verandering van school betekent. Elke gemeente kent zijn eigen werkwijze en mogelijkheden.

- Waar vluchtelingen ook vandaan komen, zij starten met hoge verwachtingen. Leerkrachten en docenten beamen die leergierigheid, maar vragen zich ook af hoe zij het beste kunnen omgaan met de oorlogservaringen en nare herinneringen van leerlingen. (zie onder: Pharos)
- Kinderen willen hun ouders sparen als er problemen op school zijn. Ze proberen zelf oplossingen te vinden of het stilzwijgend te verwerken wat niet altijd lukt.
- Sommige ouders stellen hoge eisen aan de resultaten van hun kinderen die datgene moeten waarmaken wat hen nu niet meer zal lukken of niet is gelukt vanwege de oorlogssituatie.
- De overgang naar het normale onderwijs na een eerste onthaaljaar, is voor veel jongeren vrij zwaar en vraagt extra ondersteuning om te zorgen dat ze op ‘niveau’ hun competenties en interesses kunnen gebruiken.
- Ouders merken dat ze hun kinderen niet kunnen helpen bij het huiswerk. Dit is heel frustrerend, zeker als ze hier vroeger juist wel mee bezig waren.
- Op ouderavonden zijn vluchtelingenouders wel eens afwezig omdat ze deze vorm van communicatie niet kennen en soms tegen een gesprek opzien als er geen tolk aanwezig is.

10.3. TIPS

Opvoeding en Onderwijs

Heel veel van bovengenoemde wijsheid en knelpunten vind je terug in de brochure van het Nederlands expertisecentrum Pharos⁷⁶.

Schoolkeuze

Onderwijs Vlaanderen heeft een website die kan helpen een schoolkeuze te maken. Ook de eigen kennis over de scholen in je gemeente kan ingezet worden. Op verschillende plaatsen zijn er medewerkers in het kader van Inburgering die vluchtelingen als nieuwkomers ook begeleiden bij de schoolkeuzes.⁷⁷

Studiekeuze

Dit is zeer moeilijk in het Vlaams onderwijssysteem. De school is het eerste aanspreekpunt. Leerlingen kunnen hun vragen ook zelf bespreken met de klastitularis of een andere leraar. Zij en hun ouders kunnen ook aan het centrum voor leerlingenbegeleiding (CLB) advies en begeleiding vragen over studie- en beroepskeuze. De Onderwijskiezer van de CLB's helpt leerlingen, ouders en leerkrachten om een geschikte studierichting te vinden.⁷⁸

76 Zie pharos.nl/documents/doc/handreiking_vluchtelingenkinderen_op_school.pdf

77 Zie onderwijs.vlaanderen.be/nl/vind-een-geschikte-school

78 Zie onderwijskiezer.be/index.php

Onthaalonderwijs voor nieuwkomers

Zowel in het lager onderwijs (via extra uren begeleiding) als in het secundair onderwijs zijn er speciale maatregelen voorzien om de anderstalige leerlingen te helpen⁷⁹. Op volgende website kun je de secundaire scholen vinden die een **OKAN** (Onthaal Klas voor Anderstalige Nieuwkomers) klas aanbieden⁸⁰.

Het centrum voor Taal NT2 en Onderwijs biedt brochures met tips om de nieuwkomers te helpen zich welkom te voelen op school en om de taalvaardigheid van de leerlingen te helpen ontwikkelen zodat ze zich kunnen beredderen in de klas en op school. Je vindt er ook tips over contacten met ouders, materialen, nuttige publicaties, adressen en materiaal voor NT2, ICT en leesbevordering.⁸¹

Als je vragen over meer specifiek onderwijs hebt, kun als vrijwilliger samen met de vluchteling in sommige gemeentes ook contact opnemen met een Opvoedingswinkel of CLB⁸².

Huiswerk

Ouders stellen vaak de vraag of iemand hun kinderen kan helpen bij het huiswerk. In het begin gaat het meestal om taalondersteuning, maar de vragen voor hulp bij Frans en wiskunde in het secundair onderwijs volgen zeker. Er zijn vrijwilligers die bij het huiswerk helpen:

- op school (voordeel: rustige omgeving, overleg met onderwijzer/leerkracht is mogelijk)
- of thuis (thuissituatie leren kennen, vertrouwensband opbouwen, betrokkenheid ouders)

Agenda en rapporten

Vrijwilligers bekijken samen met de ouders de agenda en de rapporten. Soms worden vrijwilligers beschouwd als een soort ‘meter’ of ‘peter’ bij wie jongeren en ouders te rade kunnen gaan. Regelmatig lezen van de agenda en rapporten geeft de ouders inzicht hoe ze deze zelf ook kunnen opvolgen.

Oudercontacten

Deze activiteit is bij ons helemaal ingeburgerd, maar dikwijls onbekend bij vluchtelingenouders. Scholen gaan dan in gesprek met de ouders en geven uitleg over de prestaties van de kinderen. Zij hopen ook meer inzicht te krijgen over de achtergrond van de kinderen voor als er zich vragen stellen. Aanwezigheid van de ouders wordt als een teken van positieve betrokkenheid gezien. Vluchtelingenouders hebben, zeker in het begin, vanuit hun achtergrond het gevoel zich te ‘bemoeien’ met de interne keuken van de school als zij hun vragen en opmerkingen geven. Ze hebben het gevoel toch niet

79 Zie kruispuntmi.be/thema/gelijke-onderwijskansen/onderwijs-minderjarige-nieuwkomers

80 Zie data-onderwijs.vlaanderen.be/onderwijsaanbod/lijst.aspx?hs=311&studie=1081

81 Zie cteno.be/downloads/brochure_nieuwkomers_lo_webversie.pdf

82 Zie groeimee.be/soort-organisatie/opvoedingswinkel

echt mee te zijn met wat er allemaal gezegd is. Het meegaan van een vrijwilliger die de thuissituatie kent en mogelijkheid biedt om achteraf nog eens door te nemen wat er gezegd is, maakt de vluchtelingenouders sterker om een volgende keer meer actief betrokken te zijn.

Twee aandachtspunten zijn belangrijk:

- Kritiek geven op ouders en kinderen komt in elke cultuur anders over en vraagt vaardigheid in interculturele communicatie. Positieve waardering voor wat er wel goed gaat, aanspreken op veerkracht, coping en competenties is een beter uitgangspunt.
- Vrijwilligers hebben bij het oudercontact soms de neiging om - vanwege taal en tijd - de rol van opvoedingsverantwoordelijke over te nemen. Dit is op een obstakel.

Overleg

Er kunnen in het overleg best gezamenlijke afspraken gemaakt worden wat de vrijwilliger kan oppakken of voor het gezin kan uitzoeken. Dit wordt door beide partijen (school en ouders) vaak erg gewaardeerd.

11. STUDIE EN WERK

11.1. INLEIDING

De startpositie voor werken (professionele integratie) van vluchtelingen is zeer divers naar herkomst, leeftijd, opleidingsniveau, oriëntatie, taalbeheersing... Sommigen hebben goede kwalificaties en competenties, anderen hadden nooit eerder kans om opleiding te volgen.

De vlucht uit hun land, vluchtroute, asielpcedure, taalverwerving ... brengen onvermijdelijk mee dat ze na erkenning sommige achterstanden hebben ten opzichte van burgers die hier geboren en getogen zijn. Ze brengen echter ook nieuwe inzichten en competenties binnen.

Al herhaaldelijk heeft de OESO vastgesteld dat België opvallend slecht scoort in tewerkstelling van niet-Belgen. De vaststelling geldt voor alle gewesten.

De Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling (VDAB) formuleerde het in 2012 zo: *“In Vlaanderen zijn personen met Belgische nationaliteit en geboren in België (20-64 jaar) met voorsprong het meest werkzaam (73,5%). De genaturaliseerde allochtonen volgen op ruime afstand (58,6%), bij de niet-genaturaliseerden werkt minder dan de helft (44,4%). Vlaanderen bengelt hier samen met het Brussels Gewest (40,8%) en Wallonië (32,8%) helemaal achteraan het Europese peloton. Het verschil in werkzaamheid tussen autochtonen en allochtonen (de nationaliteitskloof) is in België ook bij de hoogste van Europa.”*⁸³

Reden genoeg om werk te maken van speciale trajecten om vluchtelingen de kans te geven de Nederlandse taal te leren, werkervaring op te doen, zo snel mogelijk hun diploma gelijk te schakelen en werk te maken van het toekennen van attesten over de ‘eerder verworven competenties’. Erkende vluchtelingen hebben geen arbeidskaart nodig. Subsidiair beschermden moeten een arbeidskaart C aanvragen, maar normaal gezien is dat geen probleem, als je het op tijd doet. Vluchtelingen kunnen gebruik maken van activeringstrajecten zoals Art 60 om werk ervaring op te doen en te leren solliciteren naar de job die bij hun competenties past.

11.2. PROBLEMEN

- Vluchtelingen willen liefst zo snel mogelijk hun onafhankelijkheid terug krijgen en accepteren banen ver onder hun niveau. Ingenieurs worden dan slopers.
- De GPMI 's (geïndividualiseerd project voor maatschappelijke integratie) die OCMW's samen met de vluchtelingen opstellen gaan van hetzelfde principe uit. Vluchtelingen moeten zo snel mogelijk op eigen benen staan. Daarbij wordt eerder gekozen voor oplossingen op korte termijn dan op langere termijn met aangepaste opleidingen meer duurzame trajecten uit te bouwen. Soms weigert het OCMW ook die kans aan vluchtelingen te geven.
- Voor vluchtelingen is het niet zo evident om hun diploma's te laten onderzoeken en zo snel mogelijk een niveau van gelijkschakeling met een Belgisch diploma te

83 Zie vdab.be/sites/web/files/doc/trends/KiK_allochtonen_2012.pdf

verkrijgen. Het is moeilijk uit oorlogsgebieden al de nodige documenten te krijgen en het duurt lang voordat het resultaat er is.

- Veel van de banen waar vluchtelingen in eerste instantie bij terecht komen, maken verder studeren moeilijk vanwege de werkuren en de cursussen.
- Vluchtelingen kennen vaak enkel taalopleidingen, maar hebben weinig zicht op andere mogelijkheden voor beroepsopleidingen zoals bij Syntra of via de Centra Volwassenenonderwijs (CVO) of Universiteit.
- De taal blijft lange tijd een gegeven waarop werkgevers afhaken zonder te kijken naar de competenties die iemand wel heeft.
- Net als andere Vlamingen met een vreemde naam of een andere huidskleur hebben vluchtelingen te maken met racisme en discriminatie. Dit vormt een serieuze drempel om op de arbeidsmarkt een kans op werk te krijgen op basis van je competenties.
- Veel vluchtelingen hebben jarenlang niet kunnen werken en hebben hun vaardigheden en kennis niet up-to-date kunnen houden. Ze zijn werkritme verloren en het is moeilijk om de draad terug op te pakken en weer in jezelf en een zinvol bestaan te geloven. Ze moeten eerst terug een gezonde werkhouding kunnen opbouwen.
- Hetgeen ze hebben doorstaan maakt vluchtelingen kwetsbaar voor stress wat mogelijk tot depressies kan leiden.

“Als asielzoekers hun leven als erkend vluchteling kunnen starten, is het de kunst om een volwaardige plaats in de samenleving te krijgen. En dan blijkt te vaak het label ‘vluchteling’ dwars te liggen. Veel talent, kwaliteitsvolle skills en hoogstaande kennis van mensen op de vlucht, worden niet gevaloriseerd. Schande. Een professor economie uit Soedan die hier en nu bij mensen thuis gaat poetsen. Of een fysicus uit Syrië die de klok rond tomaten inpakt. Zeker, we hebben alle waardering voor poets- en inpakwerk. Dat is niet het punt. Wel de onbetamelijke behandeling van mensen op de vlucht die gedoemd schijnen te lijken tot een nieuwe ‘onderklasse’ van slecht betaalde en onvolwaardige werknemers. Als men al een werkplek vindt ... en niet eindeloos werkloos moet toekijken en z'n dagen moet slijten.” (Welcome in Mechelen, juli 2016)

11.3. TIPS EN DE PRAKTIJK

- **Werkervaring** opdoen via vrijwilligerswerk of Art 60 laat vluchtelingen kennismaken met tewerkstelling. Ze kunnen terug verantwoordelijkheid opnemen voor hun taken maar ook voor hun gezin of familie. Ze kunnen deze periode ook gebruiken om te zien welke werksector of welke opleiding voor hen interessant is. In de praktijk oefenen ze ook hun Nederlands op de werkvloer.
- **Het ‘ervaringsbewijs’** zoals VDAB het ‘attest voor eerder verworven competenties’ noemt biedt misschien ook mogelijkheden voor sommige beroepen. Het bewijs is een officieel en algemeen erkend document van de Vlaamse overheid. Het maakt je ervaring tastbaar en is een formeel bewijs van je vakbekwaamheid. Het maakt je sterker op de arbeidsmarkt. Op de website van Ervaringsbewijs vind je een over-

zicht van alle beroepen waarvoor je een ervaringsbewijs kan behalen. Je vindt er ook informatie over het testcentrum, de manier waarop je je kunt inschrijven en de kosten. In sommige testcentra moet je een kleine vergoeding betalen.⁸⁴

- **Het opstellen van een CV.** Vrijwilligers kunnen vluchtelingen hierbij helpen, maar men kan ook een professionele adviseur bij VDAB raadplegen. Regelmatig zijn er projecten voor werkzoekenden waar ook vluchtelingen bij kunnen aansluiten. Het kost soms wat moeite om de consulent verder te laten kijken dan enkel het taalniveau.
- Een **sollicitatietraining** is nooit weg, hoewel hoogopgeleiden soms het gevoel hebben enkel geleid te worden naar jobs voor laaggeschoolden.
- Vrijwilligers staan vrij machteloos ten opzichte van de opleidings- en tewerkstellingsproblemen. Slechts in zeldzame gevallen zijn ze groot genoeg om zelf vrijwilligerswerk of tijdelijke tewerkstelling te bevorderen. Als de privacy het toelaat en er geen gevaar is voor nadelige effecten kunnen ze via de media ruchtbaarheid geven aan de schrijnende toestanden die vluchtelingen ervaren. Dit kan helpen om bij de bevolking vooroordelen te doorbreken als zouden vluchtelingen niet werkbereid zijn. Tegelijk doen ze daarmee ook een oproep naar de overheid om meer positief te investeren in eerlijke kansen voor deze nieuwe landgenoten om hier een waardige toekomst uit te bouwen.

11.4. SOCIALE KAART/EXTRA INFO

Vluchtelingenwerk Vlaanderen bracht al veel ideeën aan en ontwikkelde projecten om de hindernissen die goed opgeleide vluchtelingen hier ondervinden te overwinnen.

- de brochure ‘het talent zit in de wachtkamer’ onderzoekt hoe het komt dat hooggeschoolde vluchtelingen zo moeilijk werk vinden dat aansluit bij hun studieniveau en hun eerder opgedane ervaring.⁸⁵
- de digitale nota ‘Aan de slag in Vlaanderen als gevluchte arts’⁸⁶
- de digitale ‘brochure voor buitenlandse artsen’. De brochure biedt aan artsen en verpleegkundigen zelf informatie over de verschillende stappen die zij moeten zetten om aan de slag te kunnen als artsen in Vlaanderen, en nuttige adressen.⁸⁷
- het digitale rapport ‘Wij zijn een deel van hun nieuw verhaal’. Het boekje biedt een terugblik op een project van negen jaar studiebegeleiding van hoogopgeleide vluchtelingen. Het wil ook inspiratie bieden voor nieuwe mensen in die situatie.⁸⁸

ORBIT vzw ontwikkelt campagnes die zich naar de werkgevers richten, omdat zich bij tewerkstelling van vluchtelingen duidelijk niet alleen problemen stellen aan de kant van de vluchtelingen, maar ook aan de kant van de werkgevers.

84 www.ervaringsbewijs.be

85 Zie vluchtelingenwerk.be/sites/default/files/Het-talent-zit-in-de-wachtzaal.pdf

86 Zie vluchtelingenwerk.be/sites/default/files/gevluchte_artsen.pdf

87 Zie vluchtelingenwerk.be/sites/default/files/brochure-buitenlandse-artsen.pdf

88 Zie vluchtelingenwerk.be/sites/default/files/Bloemlezing-Studiebegeleiding.pdf

'Een goeie werknemer is een goeie werknemer. Een goeie werknemer selecteert u op talent.'

De campagne biedt aan werkgevers en bedrijven ook gratis consultancy aan om de **sollicitatieprocedures** door te lichten. Dit gebeurt op maat van het bedrijf, rekening houdend met het feit dat elke organisatie en bedrijfscontext anders is.⁸⁹

⁸⁹ Zie orbitvzw.be/een-goeie-werknemer

12. MOBILITEIT

12.1. INLEIDING

Eenmaal de beslissing is gevallen, begint de zoektocht naar een nieuw onderdak. Tegelijk begint er ook een 'bezoektocht' van land- en lotgenoten, familie en nieuwe vrienden.

De eerste maanden in opvangcentra of kleinschalige opvanginitiatieven kunnen de vluchtelingen nog uitleg krijgen van de maatschappelijk werkers. Tijdens de inburgeringscursus krijgen ze ook de informatie over reizen en mobiliteit. Het OCMW is een volgend station om nog eens te horen hoe je het beste gebruik kunt maken van bus, tram en trein.

Toch merken vrijwilligers dat veel kennis (en vaardigheden) qua mobiliteit niet gekend zijn, (bv een retourkaartje op zich of een weekendretour met de trein)

Grenzeloze praktijk.

Vluchtelingen die grenzen oversteken moeten in het bezit zijn van een paspoort voor vluchtelingen dat ze via de provincie kunnen aanvragen. Ze moeten dit paspoort en de Belgische identiteitskaart bij de grensovergang kunnen tonen. Als nationaliteit en statuut vast staan, kunnen ze het bijzondere reisdocument aanvragen bij de provinciale paspoortdienst. Zorg dat het op tijd aangevraagd wordt.⁹⁰

12.2. PROBLEMEN

- Grenzen in Europa voelen voor veel vluchtelingen heel anders aan. Europa wordt door hen eerder als één i.p.v. een samengesteld continent beleefd. Familieleden kunnen net zo goed in het buurland als in België wonen. Binnen een of twee uur zit je in Nederland, Duitsland of Frankrijk. Zeker zijn de zomermaanden verleidelijk om iedereen te bezoeken.
- OCMW's geven echter geen toelating om langer dan 28-30 dagen (op een jaar) in het buitenland te zijn. Ze schrappen dan (een deel van) het leefloon, wat de vluchteling dikwijls pas achteraf verneemt. Dit geldt ook voor mensen die een IGO (Inkomens Garantie voor Ouderen) ontvangen.

12.3. TIPS EN DE PRAKTIJK

De bus

Mensen met een leefloon of inkomensgarantie of met Verhoogde tegemoetkoming (zie fiche verzekeringen) krijgen korting op een Buzzy Pazz of Omnipas voor twaalf maanden. Dit vervoerbewijs geeft recht op onbeperkt gebruik van alle vervoerdiensten van De Lijn. Je moet aan de vluchteling echter wel uitleggen dat het abonnement persoonlijk is en dat de Lijn enkel in Vlaanderen rijdt en dat voor de MIVB en TEC in Brussel aparte kaartjes gekocht moeten worden.⁹¹

90 Zie kruispuntmi.be/thema/vreemdelingenrecht-internationaal.../reisdocumenten

91 Zie rechtenverkenner.be/Pages/RechtDetail.aspx?rechtKey=518&pc=3000

De fiets.

Het bestaan van de Omnipass of Buzzypass wordt door ouders zeer gewaardeerd, maar het is ook goed hen op de hoogte te brengen van de mogelijkheid om ergens naar toe te fietsen. De meesten onder ons leren van jongs af aan fietsen, maar voor de *vluchtelingen* die in onze regio verblijven, is het vaak een nieuwe ervaring.⁹²

Praktijklessen geven veel plezier en uiteindelijk veel vrijheid. Het is bovendien gezond en goedkoop, mits een stevig slot. Vaak vraagt dit wel om lessen en wegwijsmomenten met verkeersregels. Startend op een parkeerplaats of in het park, kun je ook echt verkeersles geven en daarna met iemand stad en platteland verkennen. Het is bij uitstek een rol die vrijwilligers op zich kunnen nemen.

“Heel nuttig, want ik ken niets van die verkeersregels hier. In Syrië kennen we geen witte lijnen op de weg en hier in België staat het er vol van. Op den duur weet je niet meer waar je moet fietsen,” lacht ‘leerling’ Tallad Mulamad.

Met de trein

Voor veel vluchtelingen is het gebruik van de trein een mogelijkheid om hun nieuw gastland te verkennen en contacten te leggen met familie of met vrienden en landgenoten die ze via internet al hebben (leren) kennen. Er wordt nog heel autogericht gedacht om mensen op te zoeken, maar steeds meer mensen horen ook van landgenoten en vrienden, dat het gemakkelijker is met de trein te komen. Voor hen is dan het weekendretour een goedkope(re) mogelijkheid. Wie een verhoogde tegemoetkoming heeft via OCMW (zie ook fiche 6) of mutualiteit krijgt een verminderingskaart die het reizen veel goedkoper maakt.

Kaartjes koop je van te voren. Als je ze pas op de trein koopt is het nu serieus duurder. Je kunt dan maar beter uitleg geven hoe een kaartjesautomaat op het station werkt. Zo evident is dat niet om dat onder de knie te krijgen, ook niet voor Belgen.⁹³

Met de auto

Vaak is tewerkstelling een reden dat vluchtelingen een auto willen kopen. Ze moeten dan echter een rijbewijs bezitten en vaak nog een rijexamen afleggen. Meestal kunnen ze hun rijbewijzen niet omwisselen, maar het is altijd de moeite waard dit na te vragen. Er bestaan online heel wat gratis oplossingen om het theoretisch rijbewijs te oefenen.⁹⁴

Soms organiseert het OCMW of de VDAB ook lessen. Alle uitgaven van Wees Wegwijs zijn beschikbaar in Nederlands en Frans. Daarnaast zijn er ook publicaties in het Duits, Engels en Turks.

Er zijn ook privé initiatieven waar eventueel beroep op gedaan kan worden:

- VekaBest introduceert Speedtheorie Arabisch voor auto: het theorie-examen wordt steeds lastiger en al helemaal voor mensen die de Nederlandse taal niet of onvoldoende beheersen. Zij zijn immers afhankelijk van de beschikbare leermiddelen.

92 Zie vsvrijwilligers.be/pers/vluchtelingen-krijgen-fietsles

93 Zie belgianrail.be/nl

94 Zie gratisrijbewijsonline.be

VekaBest richt zich al jaren ook op anderstaligen en lanceert een Speedtheorie Autorijbewijs in de Arabische taal.

- Sommige initiatieven van Basiseducatie geven ook theoretische rijlessen zoals in Limburg.⁹⁵
- Levanto schreef het instructieboek: 'Theorie Rijbewijs B voor laaggeletterden, praktische gids voor lesgevers.' Dus ook voor lesgevers aan mensen die moeite met het Nederlands hebben ⁹⁶

95 Zie baseducatie.be/centrum-voor-baseducatie-limino/cursus/theorie-rijbewijs-b

96 Zie boek.be/boek/theorie-rijbewijs-b-voor-laaggeletterden-praktische-gids-voor-lesgevers